

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
ผู้วิจัย	นางสาวมะลิกามาศ เสงี่ยมแก้ว
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี เกสทอง
สาขา	การบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา	2550

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างคือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 331 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามมาตรฐาน ส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 จากปัญหาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบโดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ทั้ง 4 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ประกอบด้วยรูปแบบย่อย 4 รูปแบบคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานวิชาการ รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงบประมาณ รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานบุคคล และรูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานทั่วไป

Abstract

Thesis Title	The Proposed Model for Participation in Educational Administration of the Basic Education Schools under the Jurisdiction of Nakhon Sawan Education Service Area, Zone 3
Researcher	Miss. Malikamat Sangiamkao
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr. Thanee Gesthong
Program	Educational Administration
Academic Year	2007

This research aimed to investigate the problems and present the model of educational administration participation in the basic education schools under the jurisdiction of Nakhon Sawan Education Service Area, Zone 3.

The methods of the research were divided into two steps. The first step was to investigate the problems of educational administration participation in the basic education schools of Nakhon Sawan Education Service Area, Zone 3. The sample group was 331 school councils of the basic education schools under the jurisdiction of Nakhon Sawan Education Service Area, Zone 3, in the academic year of 2007. The research instrument for data collecting was the 5-point rating scale questionnaire. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The model was developed through Focus Group Discussion (FGD) process.

The results of the research revealed that:

1. The problems on academic, financial, personnel, and general education affairs administration were at the moderate level.
2. The model of participation in educational administration of schools consisted of four types, namely, academic administration model, financial administration model, personnel, and general affairs administration model.

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการบริหารและจัดการศึกษา.....	33
ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	33
องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	35
บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	36
สมรรถภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
งานวิจัยในประเทศ.....	40
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	50
กรอบความคิดในการวิจัย.....	52
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	53
ขั้นตอนการวิจัย.....	53
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	58
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	74
สรุปผลการวิจัย.....	74
อภิปรายผล.....	76
ข้อเสนอแนะ.....	83
บรรณานุกรม.....	86
ภาคผนวก.....	93
ภาคผนวก ก.....	93
ภาคผนวก ข.....	120
ประวัติของผู้วิจัย.....	129

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3.....	8
2.2	แสดงผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา.....	9
4.1	แสดงจำนวน คำร้อยละและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	60
4.2	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา.....	61
4.3	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารงานวิชาการ.....	62
4.4	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารงานงบประมาณ.....	64
4.5	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารงานบุคคล.....	65
4.6	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารทั่วไป.....	66

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แผนภาพแสดงลักษณะบันไดการมีส่วนร่วม.....	14
2.2	แผนภาพการบริหารแบบเมทริก.....	18
4.1	รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3.....	73

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมา เป็นการจัดการศึกษาโดยฝ่ายราชการเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม แต่ถ้าหากจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก็เพียงเข้ามาเสริมในส่วนที่รัฐไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึง ซึ่งการบริหารลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความด้อยประสิทธิภาพและการตัดสินใจที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน อีกทั้งมีขั้นตอนมากมายและเป็นมูลเหตุสำคัญของการหย่อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการศึกษา การรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลางทำให้ขาดเอกภาพในการบริหาร มีความขัดแย้งภายในองค์กรที่ยากจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (คณะกรรมการการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 12)

การจัดการศึกษาที่ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิผล จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงได้ระบุสาระสำคัญของเรื่องนี้ไว้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือตัวแทนของประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเขตชุมชน บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุน กิจการสถานศึกษา จึงต้องคำนึงถึงการจัดการศึกษาที่เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน พร้อมกับถือหลักของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ด้วยการปฏิบัติตามกฎหมายยึดมั่นในความดีงาม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน และคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุนด้านการจัดการศึกษา โดยสถานศึกษาที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามนโยบายมาตรฐานในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งนี้การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบวิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกันด้วยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้นและการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 ประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 4)

ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมาผูกขาดกับส่วนราชการเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนถึงประชาชนทั่วไป สถานะการศึกษาดังกล่าวนั้นจึงถือว่าจัดเป็นวิกฤตการศึกษาดังกล่าวของรุ่ง แก้วแดง (2545 : 6) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น จึงยังไม่มีบทบาทเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าแนวคิดในการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น ได้มีมานานแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากระบบการบริหารการศึกษาของไทยใช้ระบบบริหารงานจากการสั่งการจากบนลงล่างในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร ด้านงบประมาณ โรงเรียนจึงไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง บทบาทของชุมชนในการบริหารโรงเรียนมีน้อยมาก แม้แต่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในฐานะผู้ที่ได้รับการบริการการศึกษาโดยตรงก็ไม่มีสิทธิ์ไม่มีเสียงในการจัดการศึกษาของลูกหลาน ส่วนใหญ่การมีส่วนร่วมของชุมชนมีจำกัดเฉพาะในการบริจาคเงิน ช่วยเหลือเงิน โรงเรียนหรือบริจาคแรงงานนั้น(รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 6)

จากการประเมินผลการดำเนินการ ในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 พบว่า ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินสถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รอบที่ 1 (2544 – 2547) ในมาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา พบว่า มีผลการประเมิน โดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี แต่มีบางโรงเรียนได้รับผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้และควรปรับปรุง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3. 2549 : 12)

จากความจำเป็นและสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาปัญหาและนำเสนอการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 อันจะนำสถานศึกษาไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ตามขอบข่ายภารกิจงาน 4 ด้านของโรงเรียน ประกอบด้วย งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และ งานบริหารทั่วไป

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองจำนวน 267 คน ผู้แทนครูจำนวน 230 คน ผู้แทนองค์กรชุมชนจำนวน 263 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 263 คน ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาจำนวน 263 คน ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์จำนวน 234 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 524 คน และผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 230 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,274 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองจำนวน 39 คน ผู้แทนครูจำนวน 33 คน ผู้แทนองค์กรชุมชนจำนวน 39 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 39 คน ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาจำนวน 38 คน ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์จำนวน 34 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 76 คน และผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 33 คนรวมทั้งสิ้น จำนวน 331 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง การจัดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไปสู่จุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่งโดยแสดงเป็นแผนภาพประกอบคำอธิบาย

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการให้บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินผล และร่วมปรับปรุงพัฒนา โดยนำเสนอออกมาในรูปของแผนภาพประกอบคำอธิบาย

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงพัฒนางานการบริหาร การจัดการ ปรับปรุงพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกิจกรรมนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงพัฒนางานการบริหาร การจัดการด้านการเงินและพัสดุในโรงเรียน ตามกระบวนการใช้จ่ายเงินที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแผนที่โรงเรียนกำหนดไว้

5. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคล หมายถึง การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา การดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียนให้ได้มาปฏิบัติงานตามความต้องการและเพื่อให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

6. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบริหารทั่วไป หมายถึง การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับงานธุรการ สวัสดิการ การประสานงาน อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์กับชุมชน และงานที่มีใ้ได้อยู่ในความรับผิดชอบของงานใดในโรงเรียน

7. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงพัฒนางานการบริหาร 4 เรื่อง คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคลและงานบริหารทั่วไป

8. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดองค์ประกอบการดำเนินการเพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงพัฒนางานการบริหาร 4 เรื่อง คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคลและงานบริหารทั่วไป โดยแสดงออกมาทางด้าน แผนภาพ แสดงความสัมพันธ์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมคำอธิบายรายละเอียดในการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ

9. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2547

ในตำแหน่ง ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ในปีการศึกษา 2550

10. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ปฏิบัติหน้าที่ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ในปีการศึกษา 2550

11. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ในปีการศึกษา 2550

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

2. ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 สามารถนำรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
 - 1.1 ข้อมูลทั่วไป
 - 1.2 อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3
 - 1.3 จำนวนสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.4 ผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
2. การมีส่วนร่วม
 - 2.1 ความหมายการมีส่วนร่วม
 - 2.2 ความสำคัญการมีส่วนร่วม
 - 2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม
 - 2.4 รูปแบบการมีส่วนร่วม
 - 2.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
 - 2.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
 - 2.7 เทคนิคการมีส่วนร่วม
 - 2.8 อุปสรรคของการมีส่วนร่วม
 - 2.9 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการบริหารและจัดการศึกษา
 - 3.1 ความเป็นมาของการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.2 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.3 บทบาท อำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.4 สมรรถภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
5. กรอบความคิดในการวิจัย

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

1. ข้อมูลทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ตั้งอยู่ในเขตอำเภอไพศาลี มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนในเขตพื้นที่ 5 อำเภอ คือ อำเภอหนองบัว อำเภอไพศาลี อำเภอดงพิกุล อำเภอตาคลี และอำเภอท่าตะโก มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 3,830,939 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 39.91 ของพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีพื้นที่ทั้งสิ้น 9,597 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3. 2550:1-2)

2. อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 เกิดจากการที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 37 ว่า การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษาจำนวนประชากรเป็นหลักและความเหมาะสมด้านอื่นด้วยให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษาแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งปัจจุบันรัฐมนตรีได้ลงนามประกาศจัดตั้งเขตพื้นที่การศึกษาแล้วจำนวน 175 เขต

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการท้องถิ่น
2. วิเคราะห์และจัดตั้งงบประมาณ เงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบและกำกับตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรด้านบุคคลเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กร ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
10. ประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะกรรมการและคณะทำงานด้านการศึกษา
11. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา
12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ผู้ใด โดยเฉพาะหรือปฏิบัติงานอื่นตามที่มอบหมาย

3. จำนวนสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

อำเภอ	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู	จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
หนองบัว	51	488	513
ไพศาลี	41	407	387
ตากฟ้า	27	273	267
ตากสิน	67	713	663
ท่าตะโก	44	474	444
รวม	230	2,355	2,274

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 (2550:3)

4. ผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

ตารางที่ 2.2 แสดงผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 รอบที่1 (2544 – 2547)

มาตรฐานด้านผู้เรียน	ระดับ 1 (ปรับปรุง)		ระดับ 2 (พอใช้)		ระดับ 3 (ดี)		ค่าเฉลี่ย	ผลการ ประเมิน
	จำนวน โรงเรียน	ร้อยละ	จำนวน โรงเรียน	ร้อยละ	จำนวน โรงเรียน	ร้อยละ		
มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริม ความสัมพันธ์และ ความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา	2	0.9	65	29	157	70.1	2.7	ดี

การมีส่วนร่วม (Participative)

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

กิตติโชค ห้อยยี่ภู่ (2527 : 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ ประชาชนมีความเกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยปัจเจก บุคคลและกลุ่มบุคคล ทั้งในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน

โอวาท สุทธนารักษ์ (2530 : 45) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา หรือการที่ประชาชนได้เพิ่มศักยภาพในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ใน สังคม ตลอดจนถึงการใช้ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 55) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (involvement) ของสมาชิกในการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อการตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน

ชูชาติ พวงสมจิตร (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชน

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย(ศึกษาชุมชน) การวางแผนการตัดสินใจ การดำเนินการ การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 27) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ต้องเป็นไปในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองและชุมชน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2541 : 43 - 45) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ของทุกฝ่ายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ จึงทำให้คนเกิดการเรียนรู้ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นโดยสามารถทำให้คนเกิดการเรียนรู้ได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการให้ประชาชนสามารถเข้ามาร่วมอุดมการณ์ นโยบายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541 : 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือในกระบวนการบริหาร

เฉลิม เกิดโมลี (2543 : 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชนได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิดตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ด้วยตนเอง หรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีเสรีภาพและเสมอภาค

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 21 - 22) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมคือวิธีการที่ผู้บริหารได้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจนการให้โอกาสและมีอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบหมายไว้อย่างกว้าง ๆ กระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้ทุกฝ่ายมีแรงจูงใจและแรงขับในการแสดงออกของตนเองสูงขึ้นทำให้เกิดความคล่องตัวในการสร้างความสำเร็จในงาน

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545 : 9) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน จะทำให้รู้สึกผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกผูกพัน หรือ เกี่ยวข้องหากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัด หรือผูกพันสิ่งที่ตกลงในร่วมกัน

ซีเมอร์ (Cemer. อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. 2543 : 137) กล่าวว่า การให้ โอกาส ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตนเอง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้ ประชาชนระดมขีดความสามารถในการจัดหาทรัพยากร การตัดสินใจและควบคุมกิจกรรมต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่ได้รับการแต่งตั้ง เข้ามามีส่วนร่วมในองค์กร ดำเนินภารกิจ ร่วมกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านของการร่วมรับรู้ ร่วมทำ ร่วมคิด และร่วมตัดสินใจ

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม เป็นประเด็นสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในส่วนของแนวนโยบายพื้นฐานแห่ง รัฐ คือ ให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแนวทางที่จะทำให้ทุกฝ่ายมี ส่วนร่วม ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้ามีบุคคลที่กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ฉัฐพล ชันธไชย (2527 : 16) กล่าวว่าความสำคัญของการมีส่วนร่วมในประเทศไทย กำลังพัฒนา การกระจายอำนาจมักไม่ได้รับการยอมรับจากผู้กุมอำนาจในส่วนกลาง และมักมีคนพูด ว่า การรวมอำนาจนำมาซึ่งภาวะสมบูรณาธิปไตย และจะทำลายการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็น ส่วนสำคัญที่สุดของการพัฒนา อย่างไรก็ตามมีผู้กล่าวว่าการกระจายอำนาจอย่างสมบูรณ์ ก็จะ นำมาซึ่งภาวะอนาธิปไตย โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ที่ต้องการความเป็นปึกแผ่นของชาติจะ กระจายอำนาจได้ยาก การกระจายอำนาจจะต้องเกิดจากประชาชนที่ต้องมีความรับผิดชอบ และความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อรัฐบาลมอบให้ประชาชน โดยได้มีการมอบความรับผิดชอบ ให้แก่ประชาชนปกครองตนเอง จึงเป็นวิถีทางที่แน่นอนที่สุดที่จะทำให้ประชาชนเกิดความ รับผิดชอบได้ ประชาชนจะได้มีข้อผูกมัดในสิ่งที่พวกตนทำและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ฉะนั้น ในแต่ละประเทศจึงต้องแสวงหาจุดสมดุลเชิงพลวัต (dynamic balance) ระหว่างการกระจายอำนาจ และการรวมอำนาจและมีข้อสรุปสุดท้ายว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกๆ ด้าน ทั้งจากด้านบน ด้านล่าง และด้านข้าง จึงต้องให้ทุกคนที่ เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม

สัมฤทธิ์ การเพ็ง (2545 : 11) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิด และอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ทำให้การปฏิบัติมีความเป็นไปได้มากกว่าการคิดเพียงคนเดียว
2. การมีส่วนร่วมมีผลในทางจิตวิทยาคือทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลง ในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดการยอมรับมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีการที่ผู้บริหารสามารถใช้ทดสอบว่าสิ่งที่ตนเองรู้ตรงกับสิ่งที่ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือไม่
3. เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์
4. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสได้ใช้ความสามารถ และทักษะในการทำงานร่วมกัน เกิดความมีน้ำใจ และความจงรักภักดีต่อหน่วยงานมากขึ้น
5. การมีส่วนร่วมทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้นและส่งเสริมให้การปรับปรุงงานมีความเป็นไปได้สูง ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย

สุจินต์ ดาววีระกุล (อ้างถึงในชาญญา อภิบาลกุล. 2545 : 18) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคนที่ต้องเคารพให้การยอมรับ และยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา
2. งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก
3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้ผู้ใช้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น
4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวจำนวนมากอันเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่ม (group action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้าร่วมเพื่อพิทักษ์

ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. ประชาชนย่อมรู้ว่าตนเองต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะทำอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาช่วยให้อะไรต่าง ๆ สนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

8. การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้การปฏิบัติการทางสังคม (social action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย

9. เป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบันที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบทต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา

3. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วม เน้นความสำคัญที่บุคลากรและกลุ่มงานให้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารที่มีประสิทธิภาพในบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งผู้บริหารยินยอมมอบและกระจายอำนาจของตนสู่ผู้ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ซึ่งเป็นการช่วยลดภาระหน้าที่ของผู้บริหารลงและสามารถใช้เวลาในเรื่องสำคัญอื่น ๆ ได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ช่วยใช้งานในระดับล่างมีความหมายและทำทายมากขึ้นเนื่องจากบุคลากรระดับปฏิบัติสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นในลักษณะการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

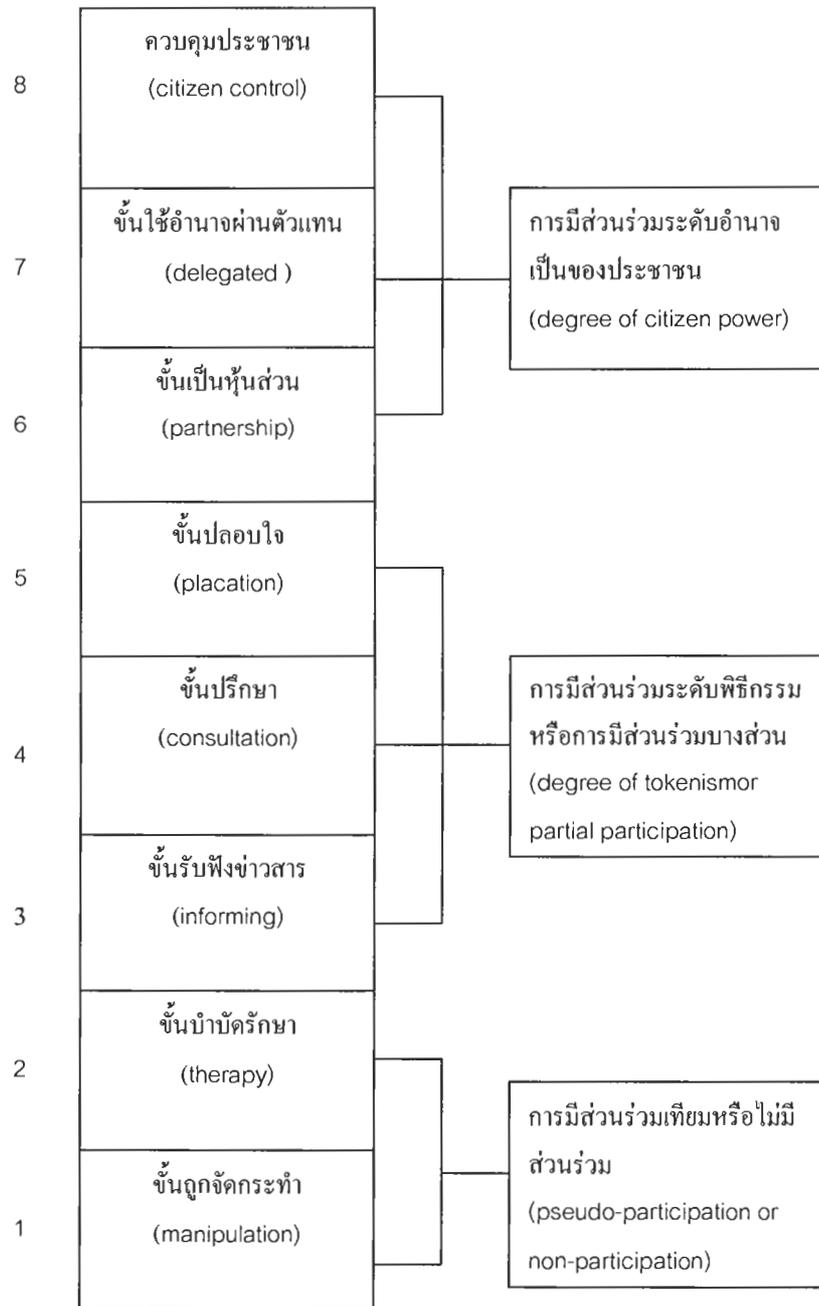
ประภาพร ศรีตระกูล (2528 : 19) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมการทำงานของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและร่วมมือกระทำการร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนในทิศทางที่พึงปรารถนา ซึ่งการตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

อาร์นสไตน์ (Arnstein, อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร . 2540 : 22 - 23) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (participation ladder) 8 ขั้น ดังแผนภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงลักษณะบันไดการมีส่วนร่วม

ในขั้นต่ำของบันไดคือ ขั้นถูกจัดกระทำ และขั้นที่ 2 คือ ขั้นบำบอดรักษานั้นเรียกว่า การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการร่วมตัดสินใจ ในกรณีนี้จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจเท่านั้นทำหน้าที่ตัดสินใจ โดยไม่มีการพูดถึงเนื้อหาของการตัดสินใจหรือตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่นั้น ในขั้นที่ 2 นี้สร้างขึ้นมาเพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสองขั้นนี้ไม่ใช่เป็นการกระทำทำให้ประชาชนเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือควบคุมโครงการ แต่จะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษา หรือการทำการรักษาผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

บันไดขั้นที่ 3 ถึง บันไดขั้นที่ 5 ก้าวหน้าถึงระดับที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมแบบพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน โดยขั้นที่ 3 ขั้นรับฟังข่าวสาร และขั้นที่ 4 ขั้นปรึกษานั้น ความเห็นหรือข้อคิดเห็นของประชาชนได้รับฟังจากผู้กุมอำนาจอยู่มากขึ้น แต่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้พวกเขาไม่มีอำนาจที่จะรับประกันได้ว่า ความคิดเห็นของพวกเขาจะได้รับการเอาใจใส่จากผู้มีอำนาจเต็ม เมื่อการมีส่วนร่วมถูกจำกัดอยู่ที่ระดับเหล่านี้ จึงไม่มีทางที่จะทำการเปลี่ยนแปลงสภาพได้ ส่วนในขั้นที่ 5 นั้น ขั้นปลอบใจ เป็นขั้นสูงของการมีส่วนร่วม บางส่วนที่ยอมให้คนจนให้คำแนะนำได้ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต่อไป

บันไดระดับสูงขึ้นไปเป็นระดับที่เรียกว่า อำนาจเป็นของประชาชน ซึ่งเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าไปสู่ขั้นที่ 6 ขั้นเป็นหุ้นส่วนซึ่งจะทำให้เขาสามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้ผลเสียกับผู้มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้นที่ 7 ขั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน และขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

ลักษณะการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์นี้ มองความเข้มของการมีส่วนร่วมในแง่ของการมีอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งมีพิสัยของความเข้มตั้งแต่การไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลยไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่

สมยศ นาวิการ (2528 : 149) พูดถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ว่าการบริหารงานระบบนี้ผู้นำจะยึดถือข้อสมมติฐานที่มีต่อบุคคลตามทฤษฎี Y ของ แมคเกรเกอร์ (McGregor) ซึ่งกล่าวว่าผู้นำใช้อำนาจหน้าที่เป็นทางการน้อยมาก และเรียกผู้นำแบบนี้ว่าเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย คือ เป็นผู้นำที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ความเชื่อมั่นและไว้วางใจจะเกิดขึ้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร ในขณะที่ สุนันทา เลาพันธ์ (2541 : 197-198) ก็ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมว่า แท้ที่จริงก็คือ การใช้ระบบประชาธิปไตยในการบริหารนั่นเองซึ่งบุคลากรทั้งหมดจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายขององค์กรและจะใช้วิธีตัดสินใจ โดยกลุ่มเป็นหลักในการทำงาน ซึ่งผู้บริหารจะตัดสินใจเองก็ต่อเมื่อได้รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ

โดยรอบคอบแล้ว ดังนั้นในการตัดสินใจจึงไม่ได้เกิดจากความต้องการส่วนตัวของใคร โดยเฉพาะผู้บริหารเชื่อว่าไม่ว่าจะเป็นรางวัลด้านวัตถุหรือจิตใจต่างมีความสำคัญต่อการทำงานของบุคลากรทั้งสิ้น

โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff. อ้างถึงใน ชีรวงศ์ คงทอง. 2542 : 34) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจำแนกได้ดังนี้

1. การจงใจให้มีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
2. การจงใจให้มีส่วนร่วมเกิดขึ้นโดยสมัครใจหรือบังคับ
3. แบบแผนขององค์กร (organization pattern) ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวคือ บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกชนหรือในฐานะสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าไปมีบทบาทและให้องค์กรเป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ส่วนตัว

4. ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น

- 4.1 การมีส่วนร่วมโดยปัจเจกชนหรือผ่านกลุ่ม

- 4.2 การมีส่วนร่วมโดยตรง หรือโดยอ้อม (ผ่านตัวแทน)

- 4.3 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. ระยะเวลา (duration) ความต่อเนื่องของกิจกรรม

6. ขอบข่าย (scope) กิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน

7. อำนาจการตัดสินใจในการมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่าลักษณะของมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากผู้นำแบบประชาธิปไตยที่บริหารงานด้วยโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ไม่ว่าจะร่วมในการตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนในกระบวนการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การสั่งการ และการควบคุม ย่อมสร้างความภาคภูมิใจในความร่วมมือกันแก่บุคคลจะนำมาซึ่งความผูกพัน และความยินยอมรับผลการปฏิบัติงานอันเกิดจากมีส่วนร่วมนั้น ๆ โดยปราศจากข้อโต้แย้ง ใดๆ

4. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันออกไป ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524 : 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meetings)

2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (financial or contribution)

3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership or committees)

4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)

5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม หรือผู้เริ่มโครงการ (entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (material contribution)

นिरันตร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) กล่าวว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมนั้นจำแนกได้เป็น

3 รูปแบบ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยการมีส่วนร่วมโดยตรงในองค์กรจัดตั้งของประชาชน (inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นการมีส่วนร่วมที่ผ่านองค์กรของประชาชน (representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือชุมชน ซึ่งอาจเป็นกรรมการกลุ่มหมู่บ้าน เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (open participation) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

แอนโทนี่ (Anthony. อ้างถึงใน อภิญญา กังสนารักษ์. 2545 : 23 – 24) กล่าวว่ารูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบที่สำคัญดังนี้

1. แบบกลุ่มงาน (Work Group)

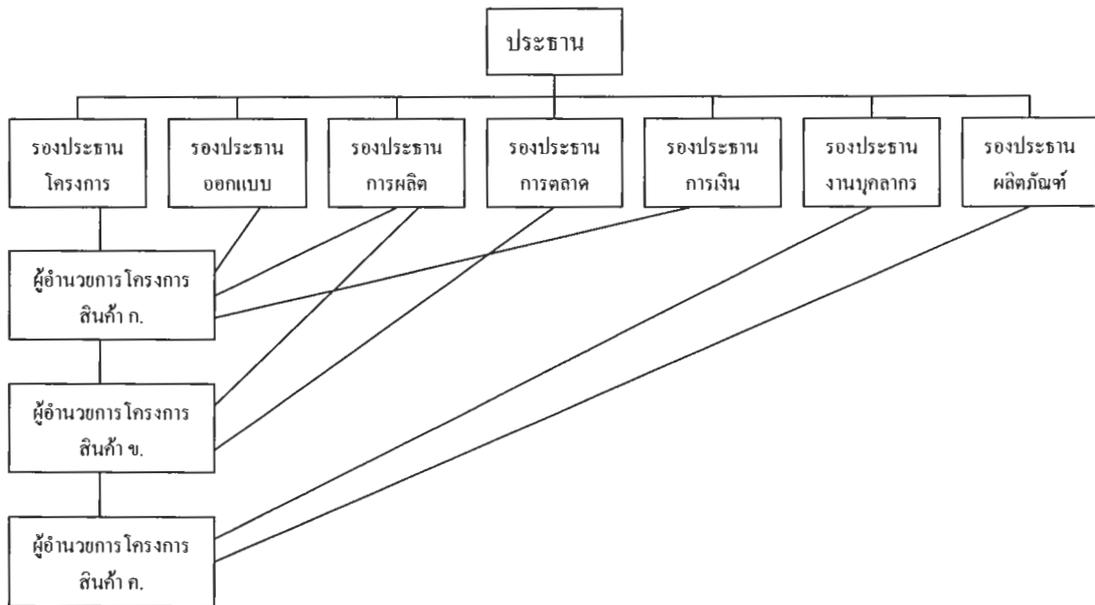
กลุ่มงาน สามารถทำให้เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมได้ ซึ่งโดยทั่วไปกลุ่มงานประกอบขึ้นด้วยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร บุคคลเหล่านี้จะทำงานร่วมกันและประสานกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานแบบกลุ่มงานนี้เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการทำงานแบบประชาธิปไตย ภายใต้แนวคิด การเพิ่มคุณค่าในงาน (job enrichment) ซึ่งรวมไปถึงการเพิ่มความรับผิดชอบ ความเป็นอิสระในงาน ตลอดจนความท้าทายในงาน การเพิ่มคุณค่าในงานตามความหมายของเฮริชเบิร์ก ซึ่งรวมหมายถึง การทำงานที่เพิ่มปัจจัยจูงใจ (motivational factors) เช่น ความรับผิดชอบ ความสำเร็จ การยกย่อง งานที่น่าสนใจ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและส่วนตัว

การเพิ่มคุณค่าในงาน (job enrichment) ความแนวคิดของเฮริชเบิร์ก จะหมายถึงการเพิ่มปริมาณงานในแนวดิ่ง (vertical job loading) เช่น การที่บุคลากรจะต้องวางแผนและจัดตารางเวลาในการทำงานเอง แทนที่จะให้หัวหน้าสั่ง ตัวกลุ่มงานมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมายของพวกเขาเองได้ แทนที่จะให้หัวหน้ากำหนด ดังนั้นการเพิ่มคุณค่าในงานของกลุ่มงาน

จะทำให้งานบริหารบางอย่างถูกกระจายไปยังผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ได้บังคับบัญชามีอำนาจหน้าที่ มีความเป็นอิสระ และมีส่วนร่วมมากขึ้น

2. แบบโครงการ หรือแบบเมทริก (Matrix or Project Management)

การบริหารแบบเมทริก โดยทั่วไปจะถูกใช้ไปทำงานภายใต้โครงการเฉพาะขณะทำงานในโครงการนั้นจะอยู่ภายใต้การดูแลของผู้อำนวยการโครงการนั้นตามแผนภาพ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงแผนภาพการบริหารแบบเมทริก

องค์กรแบบนี้สนับสนุนการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมมากเพราะองค์กรผลักดันการตัดสินใจลงสู่ข้างล่าง โดยผู้อำนวยการโครงการได้รับอำนาจในการวางแผนและดำเนินโครงการ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความคล่องตัวและยังเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของพนักงานให้กว้างขึ้น รวมทั้งการเพิ่มความรู้ความสามารถ

เนื่องจากการบริหารแบบโครงการต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญของพนักงานเฉพาะด้านสูงในการปฏิบัติงาน ดังนั้นพนักงานจึงเข้ามามีบทบาทมากในกระบวนการตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมแบบมีการเจรจาต่อรอง (Collective Bargaining)

การร่วมต่อรองเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการตั้งตัวแทน เช่น สหภาพแรงงานเข้ามาต่อรอง สิทธิประโยชน์ของพนักงานที่จะมีการปฏิบัติงานร่วมกันแบบ

สั่งลงมาอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการแบ่งปัน ร่วมกันคิด ร่วมกันกระทำระหว่างพนักงานกับผู้บริหาร

4. ประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (Industrial Democracy)

เป็นการให้ความสำคัญกับความต้องการของพนักงานในการตัดสินใจ โดยมีตัวแทนของพนักงานเข้าเป็นกรรมการบริหาร แทนที่จะมีแต่เจ้าของเท่านั้น หรืออีกรูปแบบคือการให้สิทธิพนักงานในการซื้อหุ้นบริษัท หรือให้โบนัสโดยการให้ถือหุ้นบริษัทเพื่อให้มีสิทธิในการกำหนดทิศทาง

ม.ร.ว.อकिन รพีพัฒน์ (2537 : 100) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้ายังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะจะขาดความเข้าใจ และมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งที่น่าหนักใจที่สุดก็คือ ผู้ปฏิบัติเป็นผู้อยู่กับปัญหา และรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด แต่มนุษย์ย่อมยังมองเห็นปัญหาของตนเองไม่ชัดเจนจนกว่าจะมีคนมาช่วยให้เขาวิเคราะห์ถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาของเขาได้เด่นชัดขึ้น เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงควรจะมีหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพ หรือเป็นผู้คอยชักให้มองเห็นภาพของปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ เพราะหากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงาน พัฒนาให้เสร็จสิ้นโดยจับใจก็จะดำเนินการวางแผนงานเสียด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือเมื่อขาดเจ้าหน้าที่ก็ไม่สามารถดำเนินการวางแผนงานได้ด้วยตนเอง อาจมีความยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาทำหน้าที่แค่เพียงเป็นเพื่อนในการช่วยกันวางแผน ถ้าเราไม่ให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่จะได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องทำให้ได้ว่าการศึกษาก็ตาม ต้องเริ่มจากความ ยาก ง่าย เร็ว ช้า จากระดับของผู้รับการศึกษา มิใช่จากระดับความรู้ความสามารถของผู้ให้การศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน แม้ว่าจะยากจนและขาดแคลนทรัพยากร แต่ก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน เพราะอย่างน้อยก็มีแรงงานของตนเองที่จะเข้าร่วมลงทุนในกิจกรรมได้ ในการร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และระมัดระวังรักษาเพราะเขามีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอก จะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก และการบำรุงรักษาจะไม่เกิดขึ้นเพราะเมื่อไม่ใช่ของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่รักและ

วางแผน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไป

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลงาน ขั้นตอนนี้เป็นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะถ้าหากการติดตามและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วม ดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ย่อมจะไม่ได้ประเมินผลด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่

ศิริกาญจน์ โกลุมภ์ (2542 : 43-45) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้การมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ คือมีน้อยนั่นเอง ข้อจำกัดนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่าง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าคุณเองด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้น้อยกว่า จึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือ ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมน้อย การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบชายขอบ เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปกับโรงเรียน ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมโดยการร่วมงานหรือให้ความร่วมมือหรือร่วมสนับสนุน โดยอาจจะแสดงความคิดเห็นหรือร่วมกิจกรรมบ้าง แต่ไม่มีการตัดสินใจมอบภาระให้เป็นฝ่ายของโรงเรียน ลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนทั่วไปมีลักษณะในการมาร่วมงาน ให้ความร่วมมือในการประชุมและให้ความสนับสนุนโดยการบริจาคเงินและสิ่งของหรือร่วมดำเนินงาน บางครั้งอาจแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานบ้าง แต่ก็ไม่มีน้ำหนัก เพราะส่วนมากมักจะคล้อยตามการตัดสินใจของกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่าเช่น กลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียน หรือกลุ่มผู้นำในโรงเรียนที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมน้อย โดยเฉพาะในเรื่องการออกความคิดเห็น เพื่อเสนอแนะให้โรงเรียนปรับปรุงเรื่องการเรียนการสอนในโรงเรียน เพราะถือว่าหน้าที่ในการจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนและครู หากผู้ปกครองนักเรียนจะแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะอะไรก็ยิ่งเกรงว่าจะไม่ถูกหลักการของครูหรือโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบเป็นบางส่วน (partial participation) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องกับประชาชนในชุมชนหรือกิจกรรมการศึกษาในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดยคณะกรรมการโรงเรียนจึงมีความสำคัญ ที่รัฐถือว่าเป็นนโยบายสำคัญซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย การมีส่วนร่วมแบบเป็นบางส่วนนี้จะมีลักษณะที่มีส่วนร่วมแบบร่วมริเริ่มงานมาร่วมงานร่วมให้การสนับสนุนด้วยการบริจาคหรือร่วมมือในการทำงาน โดยมีบทบาทมากกว่าแบบชายขอบ ได้แก่ กลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจได้บ้าง ซึ่งการตัดสินใจนั้น

อาจจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการดำเนินการได้ทั้งหมดก็ตามแต่อย่างไรก็ตาม การคิดริเริ่มกิจกรรมต่างๆ ยังคงเริ่มต้นจากฝ่ายโรงเรียนและในการร่วมกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมได้ทุกกิจกรรม ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (full participation) เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำหลักในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส ผู้บริหาร โรงเรียน ประธานคณะกรรมการ โรงเรียน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการที่จะชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นแบบแผนของการมีส่วนร่วมมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้มีอิทธิพลเพราะมีทรัพยากรทางอำนาจทำให้มีบทบาทตามหน้าที่ที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน จะเป็นผู้นำในการริเริ่มงาน ผู้คิดงานร่วมดำเนินการร่วมสนับสนุน ร่วมงานและร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังทุกขั้นตอนและมีอำนาจในการตัดสินใจได้มากที่สุด

จากการศึกษารูปแบบของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการ ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา กำหนดความต้องการของชุมชน ร่วมคิดในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ในการวางแผน การดำเนินงานรวมทั้งการให้ข้อมูล
2. การมีส่วนร่วมดำเนินการ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สถานศึกษาโดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมประเมินผล มีความสำคัญมากเพราะประชาชนควรมีส่วนร่วมรับรู้ในการประเมินผลเพื่อให้ชุมชนได้ทราบว่าการทำงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ งานที่ทำลงไปนั้นได้รับผลดีหรือได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง
4. ร่วมปรับปรุงพัฒนา ประชาชนควรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนากิจกรรมต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น

5. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

มีผู้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ไว้ดังนี้

สุวัฒน์ พูทะเมธา (2524 : 97) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนาเป็น

5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นเริ่มโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน โครงการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา

สมยศ นาวิการ (2528 : 69) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทยว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา

กมล สุคประเสริฐและคณะ (2544 : 74) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการตัดสินใจนั้นประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานของโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น (views) ความชอบ (perferences) และความคาดหวัง (expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

วิโรจน์ สารรัตนะ (อ้างถึงในวิมล ม่วงเงิน. 2549 : 35 – 37) ได้แบ่งขั้นตอนในการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดนโยบาย

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแผนงาน

ขั้นตอนที่ 4 การอนุมัติงบประมาณ

ขั้นตอนที่ 5 การนำแผนไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผล

จากขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าวสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมแบ่งได้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมวางแผน

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมปรับปรุง

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

มีปรัชญาที่เกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชนว่า “โรงเรียนเป็นของชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน” (หวน พิณรุฬพันธ์. 2528 : 2) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กัน อย่างลึกซึ้งมาก โรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ ความคิดความอ่าน ทักษะในการประกอบอาชีพ ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน

6.1 ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สุพิชญา ธีระกุล (2521 : 48) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น หมายถึง วิธีการหรือหนทางที่โรงเรียนใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเขตนั้น

ยุพเยาว์ ใจงาม (2540 : 17) กล่าวว่า การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง บทบาทการบริหาร โรงเรียน การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับชุมชน นับตั้งแต่ การวางแผน การติดต่อประสานงาน การเผยแพร่ข่าวสาร และการให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ตลอดจนการใช้แหล่งทรัพยากรซึ่งกันและกัน โดยมุ่งประโยชน์สร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

มณฑนา ธรรมรังษี (2542 : 30) ได้สรุปว่า การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ กระบวนการดำเนินงานร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชนในการวางแผนใช้

ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อ วัตถุประสงค์รวมของการดำเนินงาน คือ ให้เกิดผลดีต่อนักเรียน ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์

จึงอาจสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง งานกิจกรรม การศึกษาของโรงเรียน สมาคมศิษย์เก่า สมาคมครูและผู้ปกครอง การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ ทราบกิจกรรมของโรงเรียนให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดจนถึงกิจกรรมที่โรงเรียนจะสามารถช่วยเหลือชุมชนได้

6.2 หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุพิชญา ชีระกุล (2521 : 48) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเป็นสมบัติของชุมชน ซึ่งตั้งได้ด้วยเงินที่มาจากภาษี อากรของประชาชน และทั้งจากการบริจาคของชุมชน ดังนั้นย่อมถือได้ว่า “โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน”

พิสิฐ พิษณานนท์ (2530 : 45-47) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. ชุมชนในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะในโรงเรียนนั้นจะมีบุคคลหลายๆคน เข้าร่วมร่วม ทำงานอยู่ที่มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันก็คือ การพัฒนาเด็กให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีความเชื่อ ความสนใจ มีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน และเป็นชุมชนที่จะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียน สัมฤทธิ์ผล

2. ชุมชนนอกโรงเรียน เป็นชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเป็นอย่างมาก เพราะใน ปัจจุบันนี้รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการทำกิจกรรมด้านต่างๆ และให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้มีโอกาสเข้ามาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการ ดำเนินงานของโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนที่จำเป็นต้องมี ความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกโรงเรียน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนภายนอกโรงเรียน ตามหน้าที่ของ โรงเรียนชุมชนแล้ว โรงเรียนจะต้องมีศูนย์กลางการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนนั้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียนชุมชนที่ว่า “โรงเรียนชุมชนเป็นของชุมชน ดำเนินงาน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้” เพื่อให้เป็นไปตามสิ่งต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในโรงเรียนชุมชน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนภายนอกโรงเรียน สามารถ จัดแบ่งออกได้ 2 วิธีคือ

1. โดยการนำเอากิจกรรมที่มีภายในโรงเรียนออกสู่ประชาชนภายนอก ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น เช่น การนำนักเรียนออกไปพัฒนาชนบท ให้นักเรียนออกไปฝึกอาชีพจริงๆ กับประชาชนในท้องถิ่น จัดการบรรยายพิเศษ โดยครูหรือครูใหญ่ จัดเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ซึ่งได้แก่ การออกวารสารโรงเรียน การมีจดหมายถึงผู้ปกครอง การให้ครูหรือครูใหญ่เองได้ออกไปช่วยงานของชนบทและอื่น ๆ

2. โดยการนำประชาชนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ จัดงานการแสดงของนักเรียนในโอกาสที่สำคัญแล้วเชิญผู้ปกครอง และประชาชนมาชม จัดสมาคมครูผู้ปกครอง จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับประชาชนในชนบท เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาบรรยายให้นักเรียนฟัง และเชิญประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นคณะกรรมการต่างๆ ของโรงเรียนกับชุมชนภายนอกโรงเรียน

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนภายนอกนั้น ควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. จัดความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด
2. ครูใหญ่และครูควรมีความอ่อนน้อมมารยาดี ไม่ดูหมิ่นประชาชน ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจ และยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงใจ
3. ครูใหญ่และครูไม่ควรประพฤติดนแบบยกตนข่มท่าน แต่ควรยกย่องให้เกียรติแก่ประชาชนเท่าที่เป็นจริง การยกย่องให้เกียรติเกินความเป็นจริงนั้น มีโอกาสที่จะทำให้ผู้ถูกยกย่องคิดในทางผลเสียได้ เช่น ทำให้เกิดการหลงตัวเอง ในบางครั้งถ้าผู้ถูกยกย่องเกินความจริงอาจถูกผู้ถูกยกย่องคิดว่าเป็นการดูถูกเขาได้
4. ครูใหญ่และครูต้องพยายามทำความเข้าใจในธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้จะต้องรู้ถึงค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ของท้องถิ่นนั้นด้วย
5. ครูใหญ่และครูควรรู้ และเลือกกาลเทศะให้ถูกต้องแก่โอกาสตามสมควรด้วย
6. ครูใหญ่และครูควรยกเว้นการกระทำใดๆ ที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวเอง และโรงเรียน เช่น ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุราจนครองสติไม่อยู่ เป็นต้น

6.3 บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

ยนต์ ชุ่มจิต (2528 : 137-139) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนและครูที่มีต่อชุมชน ผู้บริหารในที่นี้ หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ และรวมไปถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร โรงเรียนให้ทำหน้าที่แทนในบางกรณีด้วย บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญในการนำความเจริญ หรือความเสื่อมมาสู่โรงเรียนได้มากที่สุด หากผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถดี เข้ากับชุมชนได้ดี และเข้ากับผู้บังคับบัญชา

ได้ดี การดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียนก็จะมีคุณภาพก้าวหน้า การศึกษาเล่าเรียนของเด็กก็มีคุณภาพดี หากผู้บริหารปกครองในสิ่งดังกล่าว ผลที่จะได้รับคือความเสื่อมทางการศึกษาจะเกิดขึ้นในสถานศึกษานั้นๆ

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีต่อชุมชน ควรอยู่ในขอบเขตต่อไปนี้

1. การให้การต้อนรับผู้มาติดต่อเยี่ยมเยียน โรงเรียน ด้วยวิธีการต่อไปนี้
 - 1.1 รักษาเกียรติ มารยาทให้สุภาพเรียบร้อย
 - 1.2 แนะนำบุคลากรในโรงเรียนให้ช่วยกันเอาใจใส่ผู้มาเยี่ยมเยียน
 - 1.3 จัดหาประชาสัมพันธ์โรงเรียนที่มีคุณภาพ และคุณสมบัติเหมาะสม
 - 1.4 จัดสถานที่ ห้องพัก ห้องรับแขกให้น่าดู น่าพักผ่อน
2. ให้บริการในการติดต่อสื่อสาร เช่น
 - 2.1 จัดบริการด้านโทรศัพท์กับผู้มาติดต่อ (ถ้ามี) โดยแจ้งหมายเลขโทรศัพท์ให้ชุมชนได้รู้กันอย่างทั่วถึง
 - 2.2 จัดบริการรับ-ตอบจดหมายแก่ผู้ติดต่ออย่างรวดเร็ว
3. รับข้อเสนอแนะ ข้อร้องเรียน เช่นบางครั้งประชาชนอาจมีข้อเสนอแนะหรือปัญหาขัดข้องบางประการ แล้วแจ้งมาทางโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องรับเรื่องราวนั้นๆ ไว้พิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงาน หรือแก้ไขข้อบกพร่องต่อไป
4. การมีส่วนร่วมในความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น
 - 4.1 ทักทายปราศรัยเมื่อพบปะกันตามถนนหนทาง
 - 4.2 ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้เข้าใจ
 - 4.3 เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเมื่อมีโอกาส
 - 4.4 พยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา
5. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน กล่าวคือ การทำให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ จะช่วยให้การบริหารงานต่างๆ ดำเนินไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และบังเกิดผลดี หากโรงเรียนสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ดีมีคุณภาพ ผลที่ตามมาก็คือ ประชาชนจะเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในโรงเรียนมากขึ้น
6. การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน กล่าวคือ ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบันเป็นไปด้วยดี จะเผยแพร่ชื่อเสียง และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมาก

บทบาทหน้าที่ของครูอาจารย์ที่มีต่อชุมชน

1. การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบดังต่อไปนี้
 - 1.1 จัดการศึกษาผู้ใหญ่ ทั้งสายสามัญ สายอาชีพ และกลุ่มสนใจ
 - 1.2 ให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อนำไปถ่ายทอดให้ผู้ปกครองรับรู้
 - 1.3 เขียนบทความลงในวารสาร หนังสือพิมพ์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความคิด
 - 1.4 จัดรายงานวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ (ถ้ามีโอกาส)
 - 1.5 เป็นวิทยากรบรรยาย เมื่อชุมชนมีงานบางสิ่งบางอย่าง
2. การส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ด้วยวิธีการ เช่น
 - 2.1 การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างแก่ชุมชน
 - 2.2 อบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดีของชุมชน
3. การส่งเสริม สืบทอด และจริยธรรม ด้วยวิธีการ เช่น
 - 3.1 ถ่ายทอดความรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามให้แก่เยาวชนเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้อง
 - 3.2 ครูอาจารย์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด
4. เป็นผู้นำชุมชน เช่น
 - 4.1 ริเริ่มสร้างสรรค้งานที่เป็นประโยชน์ให้ชุมชน เช่น การทำสนามเด็กเล่น การทำน้ำประปา การติดต่อไฟฟ้า การขุดคลอง เป็นต้น
 - 4.2 การสร้างนิสัยที่ดีให้ประชาชน เช่น การรักษาความสะอาด การประหยัด อดออม การเคารพกฎหมาย เป็นต้น
 - 4.3 การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ เช่น การวางแผนครอบครัว
5. การปฏิรูปชุมชน เช่น
 - 5.1 การสำรวจความบกพร่อง หรือจุดอ่อนของชุมชน เช่น สุขภาพอนามัย การทำมาหากิน การเข้าใจระบอบการปกครองของบ้านเมือง
 - 5.2 การวางแผนและหาวิธีแก้ไขปรับปรุงโดยขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ โดยตรง
 - 5.3 การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง
6. การมีส่วนร่วมในความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมีแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้บริหาร โรงเรียน
7. การเสริมสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

7.1 ใช้หลักและวิธีการเช่นเดียวกันกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

7.2 ปรับปรุงตัวของครูอาจารย์เองในสิ่งต่อไปนี้ คือการแต่งกาย กิริยา มารยาท การตั้งใจในการทำงาน การรู้เรื่องโรงเรียนและชุมชนเป็นอย่างดีปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ดีเป็นต้น

7.3 ร่วมมือกันเมื่อโรงเรียนมีกิจกรรม และเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเสมอ

7. เทคนิคการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอเทคนิคการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นการสร้างสายสัมพันธ์อย่างแนบสนิทเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับจะต้องตระหนัก และเร่งพัฒนาตนเองให้เป็นนักบริหารมืออาชีพที่มีเทคนิคการบริหารจัดการ ที่สามารถพิชิตใจชุมชน และสร้างเครือข่ายพัฒนาอย่างอบอุ่น และแนบสนิท 10 ประการ ดังนี้

1. สร้างความศรัทธา และความเชื่อมั่นต่อชุมชน โคนหมั่นสร้างสรรค์ และชี้ช่องทางภาพสง่างาม ของโรงเรียนในอนาคต เพื่อช่วยยู่ให้ร่วมเดินทางสู่เป้าหมายด้วยความมุ่งมั่น ผู้บริหารต้องเป็นผู้เสียสละทุกรูปแบบใช้ชุมชน และเพื่อนร่วมงานเพื่อพิสูจน์ว่าผู้นำของเขา คือ คนจริง ผู้จริง และพร้อมร่วมทางด้วยความจริงใจ

2. ฝึกให้เป็นคนใจกว้างจิตสาธารณะ ยอมรับการเปิดเวที และโอกาสให้ชุมชน เพื่อร่วมงาน ร่วมออกแบบสร้างสรรค์งาน ผู้บริหารมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ปรุ่แต่งให้มีความคมชัด พร้อมการยกย่องชมเชย ชื่นชมแนวคิด และต้องหมั่นประชาสัมพันธ์งานต่อสาธารณชนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ตระหนักในสิ่งจำเป็นที่ขาดแคลนไม่วางเฉย หรือรอทำที่ควรร่วมกันแสวงหาช่องทางที่เหลือ เพื่อนำเข้าสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความเชื่อพื้นฐานว่าทุกอย่างทำได้หากตั้งใจจะทำ

4. ต้องหมั่นสร้าง และปรุ่แต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์ เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชน และเพื่อนร่วมงาน คำนึงเสมอว่า ทุกอย่างก้าว คือประสิทธิภาพขององค์กร และผู้บริหาร คือ “สัญลักษณ์ของชุมชน”

5. อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่ร่วมกับชุมชน และเพื่อนร่วมงาน ได้ทุกสถานการณ์ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ

6. หลีกเลี้ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม และการเจรจาต่อรองให้มีประสิทธิภาพ

7. ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศแห่งมิตรภาพ อบอุ่นเป็นกันเอง

8. พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่นจุดด้อย เป็นฐานข้อมูลในการร่วมพัฒนาชุมชน และโรงเรียนไปพร้อมๆ กัน

9. หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงานอื่น ห้างร้าน บริษัท มูลนิธิ สมาคม โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ นำเสนอขอรับความช่วยเหลือ โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงศักยภาพทุกสถานการณ์ ตามสภาพของโรงเรียนจะเอื้อได้

10. สร้างและ พัฒนาค่านิยมเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนให้แนบสนิทอย่าง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ

8.อุปสรรคของการมีส่วนร่วม

สมยศ นาวิการ (2528 : 42 - 43) ได้ชี้ประเด็นของสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านองค์การ แยกพิจารณาได้ดังนี้

1.1 ประเพณีขององค์การ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการบริหารแบบเผด็จการ และให้ความสำคัญต่อการรักษารัฐานะเดิมเอาไว้มากกว่าการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ

1.2 ปัญหาและค่านิยมขององค์การ ซึ่งผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจและปฏิบัติงานที่สำคัญ สามารถสังเกตได้จากการปฏิบัติของผู้บริหาร ปรัชญาและค่านิยมที่ไม่เหมาะสมกับสภาวะการณ์จะเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วม

1.3 คุณภาพของนโยบาย และระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน การยึดถือในนโยบาย และระเบียบวิธีปฏิบัติงานที่กำหนดขึ้น โดยไม่ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์จะเป็นอุปสรรคสำคัญ

1.4 คุณภาพของเจ้าหน้าที่ การที่องค์การไม่มีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสพการณ์แบบมีส่วนร่วมก็จะเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่ง

1.5 โครงสร้างขององค์การ การจัดโครงสร้างขององค์การให้เป็นระบบราชการ มากเกินไป โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือยืดหยุ่น จะส่งผลให้เกิดความล่าช้า มีความเป็นทางการรวมอำนาจหน้าที่ ความไม่คล่องตัว และการให้ความสำคัญกับการควบคุม

1.6 การขาดบรรยากาศสนับสนุน บรรยากาศที่บุคคลรู้สึกว่าการสนับสนุน ความพยายามของพวกเขา และบุคคลที่สนับสนุนความพยายามขององค์การ การไม่รู้สึกรู้ถูกคุกคาม แต่ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก หากองค์การขาดสิ่งเหล่านี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมก็จะเกิดขึ้นได้

2. ด้านการบริหาร แยกพิจารณาดังนี้

2.1 นิสัยทางด้านการบริหาร ผู้บริหารบางคนที่บริหารงานบนพื้นฐานของนิสัยกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามแนวทางที่เคยกระทำอยู่เสมอซึ่งมักจะมองไม่เห็นความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง

2.2 ความไม่เข้าใจการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การที่จะให้บุคลากรในองค์กรสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานเสียก่อน

2.3 สมมติฐานของทฤษฎีเอ็กซ์ ซึ่งเชื่อว่าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกียจคร้าน และไม่ต้องการทำงานจะต้องมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด การมีความเชื่อเช่นนี้ถือว่าเป็นอุปสรรคอย่างมาก

2.4 การขาดความมั่นคง การที่ผู้บริหารกลัวต่อสิ่งใหม่ ๆ จึงทำให้ไม่กล้าพอที่จะใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม การขาดความมั่นคงอาจสัมพันธ์กับบรรยากาศขององค์กร

2.5 ความกลัวสิ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความรู้สึกไม่มั่นคงคือความกลัว ผู้บริหารกลัวว่าเมื่อใช้วิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้วจะทำให้ตนเองมีอำนาจน้อยลง กลัวจะถูกบังคับขู่ข่ม กลัวการไม่มีระเบียบวินัยยากแก่การควบคุมกลัวว่าจะถูกบังคับโดยผู้ใต้บังคับบัญชา กลัวว่างานจะไม่เสร็จ

3. ด้านผู้บังคับบัญชา แยกพิจารณาได้ดังนี้

3.1 การขาดความสามารถในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ขาดความสามารถในเรื่องการบริหารแบบนี้จะไม่เข้าใจว่าจะประยุกต์ใช้อย่างไร

3.2 การขาดการติดตาม ผู้ใต้บังคับบัญชาบางคนไม่ต้องการมีส่วนร่วมเพราะมองการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเพิ่มงานและเพิ่มความรับผิดชอบมากขึ้น

3.3 การขาดความรู้ในเนื้อหาหรือความเชี่ยวชาญ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่สามารถมีส่วนช่วยอย่างแท้จริงในการมีส่วนร่วม

3.4 การไม่รู้ว่าถูกคุกคามหวังให้มีส่วนร่วม การขาดการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมได้

3.5 ความกลัว ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาบางคนกลัวการมีส่วนร่วมด้วยเหตุผลหลายอย่างได้แก่ กลัวความล้มเหลว กลัวต่อการทำงานหนักขึ้น และกลัวต่อการยกเลิกงาน

4. ด้านสถานการณ์ แยกพิจารณาได้ดังนี้

4.1 เวลาการมีส่วนร่วมในการบริหารจำเป็นที่จะต้องอาศัยเวลา ผู้บริหารบางคนผลักดันเวลาให้เป็นข้อจำกัด และบริหารงานตามความฉุกเฉิน ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นความฉุกเฉินอยู่เสมอ

4.2 งาน งานบางอย่างไม่เหมาะสมกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม เช่น การวาดภาพงานสร้างสรรค์หลายอย่างที่อาจทำได้ดีที่สุดเมื่ออยู่ตามลำพัง

4.3 อิทธิพลทางด้านสภาพแวดล้อม เช่น กฎหมายและข้อบังคับของรัฐบาลที่กำหนดให้องค์กรต้องปฏิบัติตามอย่างรวดเร็ว หรือการที่ผู้แข่งขันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประพันธ์ บรรลือศิลป์ (2531 : 17) เสนอว่าอุปสรรคของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. นโยบายในระบบราชการมักมาจากเบื้องบน จึงเป็นการยากที่จะให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในชนบทมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนมีเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเข้าใจแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความแตกต่าง

2. ข้าราชการชอบทำงานสำนักงานมากกว่างานสนาม ซึ่งเป็นงานด้านเอกสารที่จะนำเสนอต่อผู้บังคับบัญชา เพราะข้าราชการต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อสนองตอบเบื้องบนตามระบบการพิจารณาความดีความชอบ ข้าราชการจึงไม่มีความเข้าใจสภาพแวดล้อมและข้อมูลแท้จริงของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ควรจะเป็นจึงเกิดขึ้นได้ยาก

3. ผู้เกี่ยวข้องกับประชาชนบางส่วนไม่ปรารถนาให้รวมตัวกัน และไม่ต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างจริงจัง

ประสพสุข ตีอินทร์ (2543 : 20) เสนอว่าปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ระบบราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่และประชาชนเข้าใจแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดการไม่เข้าใจกัน ทำให้ยากต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ประชาชนบางส่วนไม่ปรารถนาให้รวมตัวกัน และไม่ต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างจริงจัง อาจเป็นไปได้ว่าไม่มีค่าตอบแทนหรือสวัสดิการ หรือบางครั้งงานที่ทำอาจไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน

9. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

สมยศ นาวิการ (2528 : 108) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การตัดสินใจที่ดีกว่า เนื่องจากการแก้ปัญหาด้วยกลุ่มทำให้การวิเคราะห์ปัญหา และการสร้างทางเลือกจะทำได้ดีกว่า ความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการตัดสินใจมากขึ้น ความผูกพันของพนักงานต่อการปฏิบัติตามการตัดสินใจมีมากกว่า

2. ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับปรุงการตัดสินใจให้ดีขึ้นนั่นเอง การเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ทำให้มีความผูกพันต่อผลของการตัดสินใจที่ต้องการบรรลุถึงมากขึ้น

3. กำลังใจและความพอใจงานที่ทำมากขึ้น การตัดสินใจที่ดีและประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้น ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมทำให้กำลังใจและความพอใจที่ทำของพนักงานสูงขึ้น

4. การออกจากงาน การขาดงานและความเฉื่อยชาน้อยลง เนื่องจากพนักงานมีความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ ความผูกพันต่องานและความพอใจงานที่ทำมีมากขึ้น

5. การติดต่อสื่อสารและการยุติความขัดแย้งดีกว่า องค์การทุกองค์การไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ต้ององค์การถ้าหากว่าความขัดแย้งถูกจัดการอย่างถูกต้อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้มีการติดต่อสื่อสารในการยุติความขัดแย้งอย่างเปิดเผย

รชชัช สันติวงษ์ (2543 : 55) กล่าวว่าประโยชน์ของการมีส่วนร่วมมีหลายประการดังนี้

1. ได้รับทราบข้อเท็จจริงของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ณ จุดปฏิบัติ จากผู้ปฏิบัติจริงที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ ทำให้ได้รับทราบรายละเอียดของปัญหาได้เร็วและถูกต้อง โอกาสที่จะแก้ปัญหาหรือตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ จะตรงกับสถานการณ์ที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น

2. ได้รับข้อคิดเห็นใหม่ ๆ เพราะผู้บริหารอาจถูกแวดล้อมด้วยงานประจำที่จำเริญทำให้การนึกคิดต่าง ๆ พลอยถูกจำกัดโดยปริยาย ดังนั้นเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในขบวนการต่าง ๆ ย่อมช่วยให้สามารถได้รับความเห็นใหม่ ๆ เข้ามา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดแนวทางการดำเนินงานใหม่ ๆ

3. ส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการทำงาน เพราะผู้ที่ทำงานย่อมหวังที่จะให้ตนเองเป็นที่ยอมรับ พร้อมกับอยากให้มีโอกาสก้าวหน้าหรือเติบโต รวมทั้งแสดงออกต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกิจการ ดังนั้นเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในความสำเร็จร่วมกันย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจดี

4. มีการติดต่อสื่อสารที่ดีขึ้น เพราะลำพังหากผู้บริหารไม่ได้มีนโยบายที่จะให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ แล้ว สภาพและทิศทางการติดต่อมักจะมีเพียงทิศทางเดียวคือจากบนลงล่างเกือบทั้งหมด การถือเป็นนโยบายปฏิบัติให้มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงเท่ากับเป็นวิธีการเชื้อเชิญให้เกิดการสื่อสารติดต่อจากล่างขึ้นบนได้ ทำให้เกิดความเข้าใจกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ และช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานได้ดีขึ้นด้วยความสบายใจ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการบริหารและจัดการศึกษา

1. ความเป็นมาของการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่นับได้ว่าเป็นมีความสำคัญที่ทำให้หน้าที่ในการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหารงานของสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษานั้นมีมาตั้งแต่ในอดีตและมีลักษณะและบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8 - 9) ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการจัดการศึกษาที่อยู่ในชุมชนมีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนแต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระบบมีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบล ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอธิการวัด ซึ่งเป็นเจ้าคณะในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กเข้าเรียน หาครูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาลซึ่งดำรงอยู่ได้ด้วยทุนทรัพย์ของประชาชนพ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีการกำหนดแนวทางในการสรรหาจำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นจากตำแหน่งตลอดจนการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจนและเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

ตามกฎกระทรวงกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุ และหรือองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารสถานศึกษา ทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ และนอกจากนั้น ยังได้กำหนดจำนวน คุณสมบัติ วิธีการสรรหา วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการด้วย

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองได้ ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ความหลากหลายของบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ต้องอาศัย ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาดังนี้

ผู้แทนผู้ปกครอง เป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพทางการศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งในส่วนที่คาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้แทนครู เป็นผู้ที่มีความชำนาญในสายวิชาชีพครู มีความสำคัญต่อการนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัญหา และความต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งรายงานผลการจัดการศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชน เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้

ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษา ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากร เชื่อมโยงแผนกับแผนพัฒนาท้องถิ่น

ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา เป็นผู้ที่สะท้อนภาพของความรัก ความศรัทธา ความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนเองได้รับการศึกษา ช่วยจรรโลงคุณค่าของสถาบัน ไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเช่นกัน

ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอและเติมเต็มข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมของศาสนา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการ ผู้ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิด เปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จัดเตรียมการประชุม บันทึกการประชุม รายงานผลการประชุมและสนับสนุนด้านอุปกรณ์ ห้องประชุม วัสดุใช้สอย ฯลฯ รวมทั้งการพิจารณานามติ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลในการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม จึงต้องอาศัยผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาหลากหลายและเข้าใจการศึกษา มีความมุ่งมั่น มีเวลาที่จะอุทิศแรงกาย แรงใจ พัฒนาสถานศึกษาของชุมชนให้มีคุณภาพ

และได้มาตรฐานตามที่ชุมชน สังคมและประเทศชาติต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนสังคมเข้มแข็ง และประเทศชาติก้าวหน้า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 19 – 21)

2. องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษา ต้องดำเนินการสรรหาและเลือกกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธาน กรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นเป็นการบริหารงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากฝ่าย ต่าง ๆ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1-2)สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนไม่เกิน 300 คนให้มีคณะกรรมการจำนวน 9 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนเกิน กว่า 300 คนขึ้นไป ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 15 คน องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย (กฎกระทรวง ข้อ 2)

1. ประธานกรรมการ (มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ)
2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน
3. กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน
4. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน
5. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
6. กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน
7. กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่
 - 7.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน
 - 7.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูป หรือ 2 คนหรือ 1 รูป กับ 1 คน
8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 8.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 คน
 - 8.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน
9. ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ

3. บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การปฏิบัติตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 นั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการบริหารงานโดยองค์คณะบุคคลซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารที่เปิดโอกาสให้นักครูหลายคนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วินิจฉัย ตัดสินใจ กำกับติดตาม และวางแนวทางที่สำคัญให้ โรงเรียนนำไปดำเนินการ ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้จะก่อให้เกิดผลดีต่อการบริหารงานของโรงเรียน เพราะหลาย ๆ คนมีโอกาสร่วมพิจารณา และผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและมีความผูกพันกับหน่วยงานที่ตนทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 46) ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษานั้นจะมีบทบาทหน้าที่ 3 ลักษณะด้วยกัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 36-38) คือบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป บทบาทตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา พ.ศ. 2543 และ บทบาทในการพิจารณาการประกันคุณภาพโรงเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป

1.1 เป็นตัวแทนแจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหวของโรงเรียนในทางสร้างสรรค์ให้

ประชาชนทั้งหลายได้รับรู้

1.2 สร้างความเข้าใจ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งประสานงานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

1.3 เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน

1.4 ช่วยเหลือและประสานการช่วยเหลือกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียนหรือของโรงเรียน

2. บทบาทตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาพ.ศ. 2543 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 27 – 28)

2.1 กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา

2.2 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

2.3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2.4 กำกับ และติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

2.6 ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.7 เสนอแนวทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

2.8 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชาติ

2.9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

2.10 ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา ก่อนเสนอต่อสาธารณชน

2.11 แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบ ตามที่เห็นสมควร

2.12 ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา

3. บทบาทในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.1 ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการประกันคุณภาพของโรงเรียนทั้งด้วย ปัจจัยการศึกษา กระบวนการบริหาร กระบวนการสอน กระบวนการนิเทศ และผลผลิตทางการศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของสังคม

3.2 เสริมแรงจูงใจและผลักดันให้โรงเรียนเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการสร้างกลไกการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนควบคู่กับการดูแลให้นักเรียนได้รับบริการทางการศึกษาตามศักยภาพของแต่ละคน

3.3 รับรองคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

4. บทหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13) มีดังต่อไปนี้

4.1 ด้านวิชาการ

1. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

2. ให้ข้อเสนอแนะ และ ส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการบรรยากาศ สภาพแวดล้อมกระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. รับทราบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

4.2 ด้านงบประมาณ

1. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

2. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

4.3 ด้านบริหารงานบุคคลให้ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. กำกับดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา กำหนด

2. เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

3. ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่นหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย

4.4 ด้านการบริหารทั่วไป

1. ให้ความเห็น เสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

2. รับทราบ ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง และพัฒนา คุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นและรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

3. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษารวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้จ่าย และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน ของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

4. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

5. ให้ความเห็นข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งใน ชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. สมรรถภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมรรถภาพเชิงปฏิบัติของกรรมการสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา กรรมการจะต้อง อาศัยสมรรถภาพหลายอย่าง ทั้งด้านความรู้ ด้านความเข้าใจ ด้านทักษะความสามารถ และด้าน คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเป็นกรรมการ ไว้ดังนี้ (คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 35)

1. ด้านความรู้ ควรมีความรู้ในเรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
 - 1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 1.3 เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.4 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
 - 1.5 การบริหาร โรงเรียน
 - 1.6 การจัดการเรียนการสอน

1.7 การประกันคุณภาพการศึกษา

2. ด้านความสามารถ กรรมการสถานศึกษาควรมีความสามารถในการดำเนินการร่วมกับสถานศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
- 2.2 การจัดทำรัฐธรรมนูญของสถานศึกษา
- 2.3 การกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
- 2.4 การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2.5 การกำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.6 การวางแผนการบริหารสถานศึกษา
- 2.7 การประเมินแผนและโครงการของสถานศึกษา

3. ด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 3.1 มีความสนใจ เอาใจใส่และกระตือรือร้นในการจัดการศึกษา
- 3.2 เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดเวลา
- 3.3 ใจกว้าง ยอมรับหลักการและความคิดเห็นของผู้อื่น
- 3.4 มีอุดมการณ์ เสียสละ พร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อการศึกษา
- 3.5 มีเวลาพอที่จะร่วมกิจกรรมตามหน้าที่ของคณะกรรมการ
- 3.6 มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของคณะกรรมการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สนอง เครือมาก (2540) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากคณะครูในโรงเรียนเป็นผู้คัดเลือก

2. การดำเนินงานของโรงเรียนเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินการประชุมสัมมนาคณะกรรมการโรงเรียนเพียง 2 ครั้ง และนำเรื่องที่น่าสนใจมาพิจารณาปรึกษาหารือ หรือขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนเกี่ยวกับอาคารสถานที่มากที่สุด

3. ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้อย่างน่าพอใจ

4. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน พบว่า มีปัญหาอุปสรรคในทุกด้านอยู่ในระดับน้อย

ศักราช ฟ้าขาว (2540) ได้วิจัยเรื่องการปฏิรูปการบริหารการศึกษาตามทฤษฎีของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา คณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าในสภาพปัจจุบันควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปคณะกรรมการมากกว่าการให้จัดการศึกษาได้โดยตรง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำทางการศึกษาสูง มีมนุษยสัมพันธ์ ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ควรบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภูมิสำเนาอยู่ในชุมชนนั้น ๆ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้คณะกรรมการระดับต่าง ๆ มากขึ้น ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ในองค์คณะบุคคล ที่มาขององค์คณะบุคคลควรมาจากสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ปฏิบัติ ครูอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และควรกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน ควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นและมีความหลากหลาย รัฐควรปฏิรูปการบริหารการศึกษาอย่างจริงจัง

วารภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในระดับมากและปัญหาน้อย ทั้งปัจจัยป้อนเข้า กระบวนการและผลผลิต สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองและนอกชุมชนเมืองไม่แตกต่างกัน สภาพปัญหาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ และไม่ประสบผลสำเร็จไม่แตกต่างกัน ปัญหาของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการศึกษาคือการไม่เข้าใจบทบาทของตนและไม่มีความรู้เรื่องปัญหา และนโยบายการศึกษาใหม่ ๆ

วิภพ จันทรา (2540) ได้วิจัยเรื่องการบริหารโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารโครงการมากที่สุด ได้แก่บุคลากรเข้าใจบทบาทหน้าที่ การวางแผนการงบประมาณ การจัดองค์กร การประสานงาน มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ปัจจัยที่เป็นปัญหามากที่สุดจะเกี่ยวข้องกับด้านงบประมาณที่ได้รับ

และหน่วยเหนือมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ไม่ต่อเนื่อง ด้านการวางแผนพบว่า ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านพบว่าส่วนใหญ่ไม่ทราบนโยบายและแผนงาน โครงการที่มีต่อชุมชน ชุมชนควรมีส่วนร่วมและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้และดำเนินการให้จริงจังสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของชุมชน ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการบริหารทั่วไป มีส่วนร่วมมากได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบาย การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานผล และการบริหารงบประมาณ การมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดองค์กร การแบ่งสายงาน และการบริหารงานบุคคล ด้านงานวิชาการ ชุมชนมีส่วนร่วมมากในเรื่องการจัดหาวิทยากรท้องถิ่น การจัดหาหนังสือเรียน การหาทุนให้นักเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรม ในส่วนของงานอาคารสถานที่ มีส่วนร่วมในระดับมาก ในเรื่องการหาสถานที่ การจัดสร้างสถานศึกษา การใช้อาคารสถานที่เพื่อการประชุม การจัดงานพิธีกรรม และการช่วยบำรุงรักษาในส่วนของอาคารควบคุมและการประเมินการใช้อาคารสถานที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

พิสิทธิ์ หิรัญวงษ์ (2541) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษามีการบริหารงานโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเรื่องการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์จากโรงเรียนและร่วมพัฒนาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และในเรื่องการประชาสัมพันธ์ ผลงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นกัน

สัมพันธ์ อุปลา (2541) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าชุมชนเข้าใจว่าภารกิจการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ บุคลากรในโรงเรียนควรมีนุสัยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และชุมชนควรมีส่วนร่วมรับรู้การตัดสินใจและการกำหนดนโยบายของโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ ปัญหาที่สำคัญคือ เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนมักไม่แสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่จะคล้อยตามประธานในที่ประชุม และโรงเรียนต้องยอมรับในความสามารถในการตัดสินใจของคณะกรรมการโรงเรียนให้มากขึ้น

สมยศ เผือกจันทิก (2541) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคนม : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนวัดหนองโพ และโรงเรียนวัดคอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคนม โดยการให้สัมภาษณ์นักเรียน การเป็นวิทยากรในชั้นเรียน การทำหน้าที่เป็นฟาร์มสาธิต การให้บริการศึกษาดูงานในองค์กรท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์วิจัยการผสมเทียมราชบุรี โรงพยาบาลสัตว์หนองโพ และสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรีจำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) และการร่วมเสียสละเงิน แรงงาน วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน เช่นถังใส่นม การทำหุ่นฟางโคนม และเอกสารประกอบการเรียนการสอน ชุมชนไม่มีปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนเพราะจะมีการนัดหมายล่วงหน้า และชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจ ดีใจ และเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เรื่องที่คณะกรรมการมีส่วนร่วม คือ การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การประสานงานและการประเมิน ปรากฏว่าเรื่องการประสานงานคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมมาก ส่วนเรื่องอื่นมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งเสริมในการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วยปัจจัยเกี่ยวกับกรรมการศึกษาในเรื่องเวลาที่อาศัยในชุมชน การมีถิ่นกำเนิด หรือที่พักอาศัยอยู่ในท้องถิ่น การเป็นศิษย์เก่า การมีบุตรหลานเรียนอยู่ในสถานศึกษา ความคาดหวังและความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและความห่วงใยเด็ก ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษาในเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา คุณลักษณะและการปฏิบัติงานของครู การปฏิบัติของสถานศึกษาต่อกรรมการศึกษา และผลงานของสถานศึกษา ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยปัจจัยเกี่ยวกับกรรมการศึกษาในเรื่อง ไม่มีเวลาว่าง ไม่มีถิ่นกำเนิดและที่พักอาศัยในท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่

ธีรภัทร์ เจริญดี (2542) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านงานวิชาการของโรงเรียน ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง และมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโรงเรียนในระดับมาก
2. ด้านงานบริหารของโรงเรียน ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียนระดับปานกลาง และมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโรงเรียนระดับมาก

3. ด้านการพัฒนานักเรียน ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียนระดับปานกลาง และมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโรงเรียนระดับมาก

4. ด้านการติดต่อสื่อสาร ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียนระดับปานกลาง และมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโรงเรียนระดับมาก

บุญเทียม อังสวัสดิ์ (2542) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมด้านการประสานงานอยู่ในระดับปานกลาง อีก 4 ด้านอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผน และด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติ รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ โดยมีส่วนร่วมในเรื่องการกำหนดนโยบายเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ การหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางในการแก้ไขการเสนอความต้องการและจัดลำดับความต้องการของปัญหา การเสนอแผนงาน โครงการ กิจกรรมในการดำเนินงานของศูนย์และการกำหนดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์ ด้านการจัดสรรทรัพยากรและประสานงาน เตรียมการเพื่อสนับสนุนศูนย์ โดยมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการจัดหาและบริจาคเงินของศูนย์ วัสดุอุปกรณ์เพื่อการดำเนินงานของศูนย์ การจัดหากำลังพล ช่วยเหลือแรงงานให้กับศูนย์ การประสานงานด้านทรัพยากรในการดำเนินงานกับคนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การประชุมปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ และกับหน่วยงานอื่น ๆ และด้านการจัดการเรียนการสอนและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการจัดหาเอกสาร สื่อ และวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนของครูพี่เลี้ยง การติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของเด็กในศูนย์ การติดตามผลการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการ การประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานของศูนย์ให้ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทราบ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือเงื่อนไขทางด้านบริหารของชุมชน คือ เงื่อนไขที่เกี่ยวกับความคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนและเงื่อนไขทางด้านโรงเรียนและที่สำคัญ คือ การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร โรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครูและ

ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ
2. การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม
4. การสร้างกิจกรรม
5. การต่อรองเพื่อการดำเนินการ
6. การร่วมกันดำเนินการ
7. การร่วมกันประเมินผลดำเนินการ
8. การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

กรมสามัญศึกษา กองการมัธยมศึกษา (2543) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา พบว่าสถานศึกษาควรมีการกำหนดกลยุทธ์ในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและความพร้อมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ โดยใช้แผนยุทธศาสตร์ที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดทำเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการในขณะเดียวกันผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษาควรยอมรับและเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในคณะกรรมการสถานศึกษาและกรรมการกิจกรรมอื่น ๆ ควรกำหนดหลักเกณฑ์คัดเลือกตัวแทนชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาที่เชื่อมั่นได้ว่าได้ตัวแทนจากทุกกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความสามารถที่จำทำหน้าที่ในฐานะเป็นกรรมการสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ในการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ควรเน้นบทบาทของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ตามระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องกับระดับคุณภาพที่กำหนด และมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง

ตำราญ หาญประเสริฐ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงจันทน์ขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความต้องการให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วถึงทุกคน และมีคุณภาพได้มาตรฐาน กรรมการจากชุมชน จากครูและผู้บริหารโรงเรียนความต้องการมากเช่นเดียวกัน โรงเรียนควรให้ความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาให้มากขึ้น ควรจัดให้มีระบบพัฒนาศักยภาพของกรรมการสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติหน้าที่ทุกด้าน

สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้ามาร่วมปฏิบัติหน้าที่ทุกด้านอย่างจริงจังและต่อเนื่องควรปรับปรุง รูปแบบวิธีการคัดเลือกกรรมการสถานศึกษาให้สามารถดึง คนดี คนเก่ง เข้าสู่ระบบได้

สุทัศน์ วัฒนสุทธิ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกอยู่ในระดับมาก 2) สภาพการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกในโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่น กับโรงเรียนที่ยังไม่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) จากการสัมภาษณ์กรรมการโรงเรียนจำนวน 300 คน ปรากฏว่า จำนวน 235 คน เห็นว่ากรรมการมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ในการประชุมจำนวน 30 คนเห็นว่า บรรยากาศของการประชุมเป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย จำนวน 24 คนเห็นว่า กรรมการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมตามความเป็นจริง และจำนวน 11 คนเห็นว่า กรรมการยังขาดความเข้าใจในการจัดการศึกษาประถมศึกษา

สมชิต ชันขวา (2544) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ยกเว้นด้านการบริหารทั่วไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

สวัสดิ์ แก้วชนะ (2544) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาขอนแก่น พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านส่งเสริมการสอน ด้านงานห้องสมุด และด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

จารุมาศ บุญอินทร์ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ การให้ความสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน การตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียน ส่วนบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน มีความสอดคล้อง

ประเด็นคือ การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา การให้ความเห็นชอบในการบริหารจัดการ การกำกับและติดตามการดำเนินงานทั้งทางตรงและทางอ้อม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การเป็นวิทยากรบุคคลภายนอกและการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ ข้อค้นพบที่แตกต่างจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 คือ คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทโดดเด่นด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน

บุญเกิด ครุเจริญ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นที่มีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คณะกรรมการควรได้ศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่ของตน และรัฐควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการ กรรมการควรเสียสละเวลาให้สถานศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะควรเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการทุกครั้ง และรัฐควรจัดค่าตอบแทนการปฏิบัติงานให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ถาวร สุขนพกิจ (2545) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารงานด้วยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านงานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุด โดยทุกงานอยู่ในระดับมาก คือ งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ งานการให้บริการชุมชน งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิฯ งานประชาสัมพันธ์ และงานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนตามลำดับ

วสินี พิเศษ (2545) ได้วิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุคลากรหลักสูตรในโรงเรียน สังกัดเทศบาล จังหวัดพิจิตร พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมในการจัดวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการบริหาร ในด้านการดำเนินงาน การใช้หลักสูตรควรจัดให้มีกิจกรรมในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมในการจัดตั้งศูนย์วิชาการและบริการทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร

คณิต ไชยลังการ (2546) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนไตรมิตร อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่

พบว่าในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การจัดทำแผน การดำเนินงาน ตามแผน การติดตามประเมินผลและการรายงานผล โดยได้ให้ข้อเสนอแนะ คือ คณะกรรมการ สถานศึกษาควรเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือทุกครั้ง สม่่าเสมอและควรมีส่วนร่วมมากขึ้นในเรื่องที่ ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ณัฐนันท์ เพียงกระโทก (2546) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนนาร่อง ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า 1) ด้านบริหารวิชาการ ชุมชนมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี โดยมีลักษณะร่วมคิด ร่วมประเมิน 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ชุมชนมีส่วนร่วม ในการระดมทรัพยากร การลงทุนทางการศึกษาและการตั้งงบประมาณ 3) ด้านการบริหารบุคคล ชุมชนมีส่วนร่วมในการเตรียมการบริหารบุคลากร การเสริมสร้างวินัยและจรรยาบรรณ การพัฒนา ครู 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมและศาสนา ปัญหาที่พบ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการคือ ครูสอนหลายวิชา จึงไม่มีเวลาประสานงานชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ชุมชนไม่มีความรู้และเข้าใจในการจัดตั้งงบประมาณ และปัญหาทาง เศรษฐกิจ ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนโรงเรียน 3) ด้านการบริหารบุคคล ครูมีงานสอนมากไม่มีเวลา ติดต่อชุมชน นโยบายโรงเรียนไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ชุมชนขาดทักษะการวางแผนหรือขาดความชำนาญในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมถูกจำกัด เฉพาะการเข้าร่วมรับฟังชี้แจงเท่านั้น

กัลยา พินเศษ (2547) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมด้านพัฒนาบุคลากรของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาในสังกัดเทศบาล จังหวัดชัยนาท พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรอยู่ใน ระดับปานกลางและมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย 3 ด้าน คือ วางแผนพัฒนาบุคลากร ปฏิบัติกิจกรรม การพัฒนาบุคลากรและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร

ประสิทธิ์ ศรีจันทร์ (2548) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็กของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านวิชาการมากเป็นอันดับ 1 ด้านการบริหารทั่วไปมี ปัญหามากเป็นอันดับ 2 ด้านการบริหารงานงบประมาณมากเป็นอันดับที่ 3 และด้านการบริหารงาน

บุคลากรมีปัญหาเป็นอันดับสุดท้าย เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ ข้อที่มีปัญหามากที่สุดด้านวิชาการคือ การมีส่วนร่วม

บุญชู ชัยเกร์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนบ้านหางน้ำหนองแขม (โอบอุบลัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท 1) ปัญหาการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ปัญหารายด้านพบว่าปัญหาอันดับสูงสุดได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านวิชาการอยู่ในระดับมาก ปัญหาอันดับรองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก และปัญหาอันดับต่ำสุดได้แก่ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับน้อย 2) รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวประกันคุณภาพศึกษามี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา 2) การเลือกระดับปัญหา งานทั้ง 4 ด้าน ซึ่งมีประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป 3) การวางแผน 4) การปฏิบัติงานตามภารกิจทั้ง 4 ด้าน 5) การตรวจสอบประเมินผล 6) การแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาและ 7) รายงานผล

สมมาตร ชัยบุรินทร์ (2549) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 - 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท 1) ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 - 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้ง 4 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ช่วงชั้น 3 - 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้ง 4 ด้าน ได้รูปแบบดังนี้ 1) พัฒนาศักยภาพและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ชั้นที่ 2) ศึกษาปัญหา วิเคราะห์ สรุปปัญหามาใช้วางแผน ชั้นที่ 3) ร่วมปฏิบัติการ และชั้นที่ 4) ประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงาน

บุญเสริม กิตินาม (2549) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนวัดบางไช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 1) ปัญหาการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนวัดบางไช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านวิชาการ มีปัญหามากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านงบประมาณ และปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านบริหารทั่วไป มีปัญหาน้อยที่สุด 2) รูปแบบการบริหาร

โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนวัดบางไช ตำบลกษัตริย์พื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 1 มีดังนี้ 1) กำหนดประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในภารกิจงาน 4 ด้าน ของโรงเรียน ได้แก่ด้านบริหารงานวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป โดยออกแบบสำรวจจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา 2) การเลือกประเด็นปัญหา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การปรับปรุงและดำรงรักษา 3) การมีส่วนร่วมวางแผน (P) โดยจัดทำแผนให้สอดคล้องกับปัญหาตามภารกิจงานทั้ง 4 ด้าน ของโรงเรียน 4) การมีส่วนร่วมปฏิบัติ (D) โดยจัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ กำหนดกิจกรรมตามภารกิจงาน 4 ด้านของโรงเรียน 5) การมีส่วนร่วมตรวจสอบและประเมินผล (C) โดย กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการประเมินจัดทำแบบประเมินตามภารกิจงาน 4 ด้านของโรงเรียน 6) การมีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไข พัฒนา (A) โดยการประเมินผลตามแผนที่วางไว้ ติดตามผลการปฏิบัติงานตามภารกิจงาน 4 ด้านของโรงเรียน 7) การรายงานผล โดยจัดทำรายงานสรุปผล จัดประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ชูเลอร์ (Schuler, 1990) ได้วิจัยเรื่อง การเข้าร่วมของประชาชนในการตัดสินใจด้านการจัดการศึกษาในมหาลย์มินเนโซตา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วม การเข้าร่วมโดยไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากขาดการสื่อสาร ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมของประชาชน ได้แก่ การพัฒนาความเข้าใจในมหาวิทยาลัย

เมสเตินฮานเซอร์ (Mestenhauser, 2000) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาในอนาคตของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการจัดการศึกษาของชุมชนในประเทศบราซิล พบว่าทำอย่างไรชุมชน ถึงจะมองเห็นความสำคัญของการศึกษาทำอย่างไรชุมชนจะสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียน หลังจากนั้นได้ตั้งทีมงานศึกษาตามหัวข้อที่กำหนดจำนวน 45 เรื่อง ซึ่ง 4 เรื่องแรกที่มีความจำเป็น ต่อการจัดการศึกษามากที่สุดคือ

1. การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน
2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู
3. การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของชุมชนในเขตบริการ โรงเรียนและ
4. ความต้องการของโรงเรียนที่มี ต่อชุมชน

โอเมียร์รา (O'Meara, อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540 : 74) ได้วิจัยเรื่องหลักเหตุผลของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อผู้ปกครอง เกี่ยวกับความเข้าใจการใช้ประโยชน์ และ

การอบรมเลี้ยงดูครอบครัว รวมทั้งทรัพยากรของชุมชน เพื่อพัฒนาการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของผู้ปกครอง พบว่า เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้ความสนใจ และให้คุณค่าแก่ครอบครัวและทรัพยากรของชุมชนแล้ว ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษามากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อระบบกลไกเอื้ออำนวยผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรและความรู้ในห้องเรียนอย่างมีความหมายมากขึ้น ผู้ปกครองที่ได้รับอำนาจจากผู้บริหารสถานศึกษา จะแสดงบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากขึ้น พวกเขาจะมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมที่จะเข้ามารับผิดชอบต่อการศึกษาของบุตรหลานของเขา

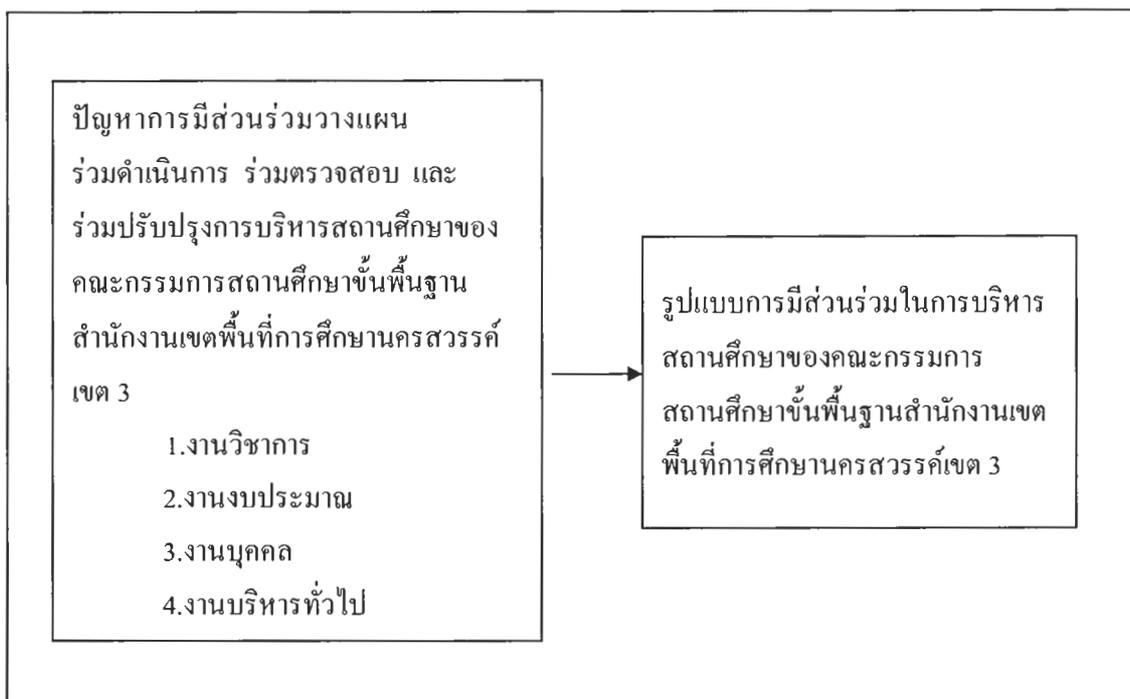
บอสตรอม (Bostrom. อ้างถึงใน เฟลินดา กะลัมพากร. 2544 : 57) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชน โดยโรงเรียนประถมศึกษาในเขตบริการ พบว่า การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับผู้เรียน ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดี มีการพัฒนาการในทางสร้างสรรค์ ชุมชนจะเจริญก้าวหน้า ครูในเขตชนบทต้องมีศักยภาพเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อการพัฒนาชนบท ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นตัวจักรสำคัญที่จะประสานงานขอความร่วมมือจากชุมชน ให้การจัดกิจกรรมของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ งานหลักของสถานศึกษาคือ การให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน การดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน

ชาเปล (Chapel. 1995) ได้วิจัยเรื่องสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้แทนผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในการร่วมตัดสินใจในโรงเรียนเช่น เรื่องการว่าจ้างครู การจัดทำแผนแม่บทของโรงเรียน และการคัดเลือกครูเป็นต้น และผู้ปกครองมีความต้องการอย่างมากในการเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในโรงเรียนทุก ๆ เรื่อง เช่น การจัดหาทุน การขยายอาคารเรียน การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การประเมินผล การปฏิบัติงานของครู การเลือกและการสนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน การออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมพฤติกรรมนักเรียน รวมทั้งการคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปสู่เป้าหมายในการจัดการศึกษา ดังนั้นการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมตามขอบข่ายภารกิจงานทั้ง 4 ด้านคือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป เพื่อนำไปสู่การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียนที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้โรงเรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอกรอบความคิดในการวิจัย เรื่อง การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาปัญหาและสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่นครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. เป็นขั้นที่ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่นครสวรรค์เขต 3 โดยศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนด้านต่าง ๆ ซึ่งกำหนดขอบข่ายของงานที่จะศึกษาไว้ 4 ด้านคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปหลังจากนั้นศึกษาบริบทงานทั้ง 4 ด้านของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่นครสวรรค์เขต 3 กำหนดกรอบความคิดในการวิจัย กำหนดจุดมุ่งหมาย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ขั้นการสร้างรูปแบบเป็นขั้นที่ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากขั้นที่ 1 มาสรุปปัญหาเพื่อให้เห็นปัญหาในภาพรวมแต่ละด้าน จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของปัญหา สรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม สังเคราะห์ผลการประชุมสนทนากลุ่มในการนำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พร้อมกับพิจารณารูปแบบการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองจำนวน 267 คน ผู้แทนครูจำนวน 230 คน ผู้แทนองค์กรชุมชนจำนวน 263 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 263 คน ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาจำนวน 263 คน ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์จำนวน 234 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 524 คน และผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 230 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,274 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองจำนวน 39 คน ผู้แทนครูจำนวน 33 คน ผู้แทนองค์กรชุมชนจำนวน 39 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 39 คน ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาจำนวน 38 คน ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 34 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 76 คน และผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 33 คนรวมทั้งสิ้นจำนวน 331 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 331 คน
2. นำขนาดกลุ่มตัวอย่างไปเทียบสัดส่วนเพื่อกำหนดจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละตำแหน่ง
3. ทำการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภทคือ แบบสอบถามและแบบบันทึกการสัมภาษณ์กลุ่ม

1. แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และตำแหน่ง จำนวน 4 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัญหาเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ในงานทั้ง 4 ด้านคือ งานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหาร

ทั่วไป จำนวน 43 ข้อ คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ จำนวน 15 ข้อ ด้านการบริหารงบประมาณ จำนวน 10 ข้อ ด้านการบริหารงานบุคคล จำนวน 5 ข้อ และด้านการบริหารงานทั่วไป จำนวน 13 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert. อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538 : 163 - 164) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่าปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด โดยกำหนดค่าแปลความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบบันทึกการสัมภาษณ์กลุ่ม มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ 2 ประเด็น คือ สาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา ในงานทั้ง 4 ด้าน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมตรวจสอบ และร่วมปรับปรุง

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาจากเอกสาร วารสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบข่ายในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2. กำหนดขอบข่ายการสร้างเครื่องมือครอบคลุมการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน งานทั้ง 4 ด้าน และให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย

3. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนของโรงเรียนภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีรายชื่อดังต่อไปนี้

4.1 ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข ผู้ทรงคุณวุฒิคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

4.2 ผศ.ปรีชา สนธิรักษ์ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

4.3 ผศ.นันทิยา น้อยจันทร์ รองคณบดีคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

นครสวรรค์

5. หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC.) ของข้อคำถามแต่ละข้อ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.66 ขึ้นไปทุกข้อ

6. นำแบบสอบถามที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง จัดพิมพ์ให้สมบูรณ์แล้วนำไปทดลองใช้ (try out) กับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชน วัดห้วยร่วม โรงเรียนเกาะแก้วสามัคคี และโรงเรียนบ้านเทพสถาพร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.93

7. นำแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอรับความเห็นชอบ และนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 จำนวน 331 คน

8. ร่างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยนำประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา อันดับที่ 1 – อันดับที่ 3 ของแต่ละด้าน มาร่างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแก้ไข ก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยดำเนินการดังนี้

1. จัดทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อขอให้ออกหนังสือขอความร่วมมือไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 เพื่อขออนุญาต ขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม พร้อมหนังสืออนุญาตจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ไปให้ผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ระหว่างวันที่ 15–30 พฤศจิกายน 2550 จำนวน 331 ฉบับ ติดตามรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 331 ฉบับ

3. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูล

4. จัดทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เชิญผู้เชี่ยวชาญร่วมประชุมกระบวนการสนทนากลุ่มที่ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

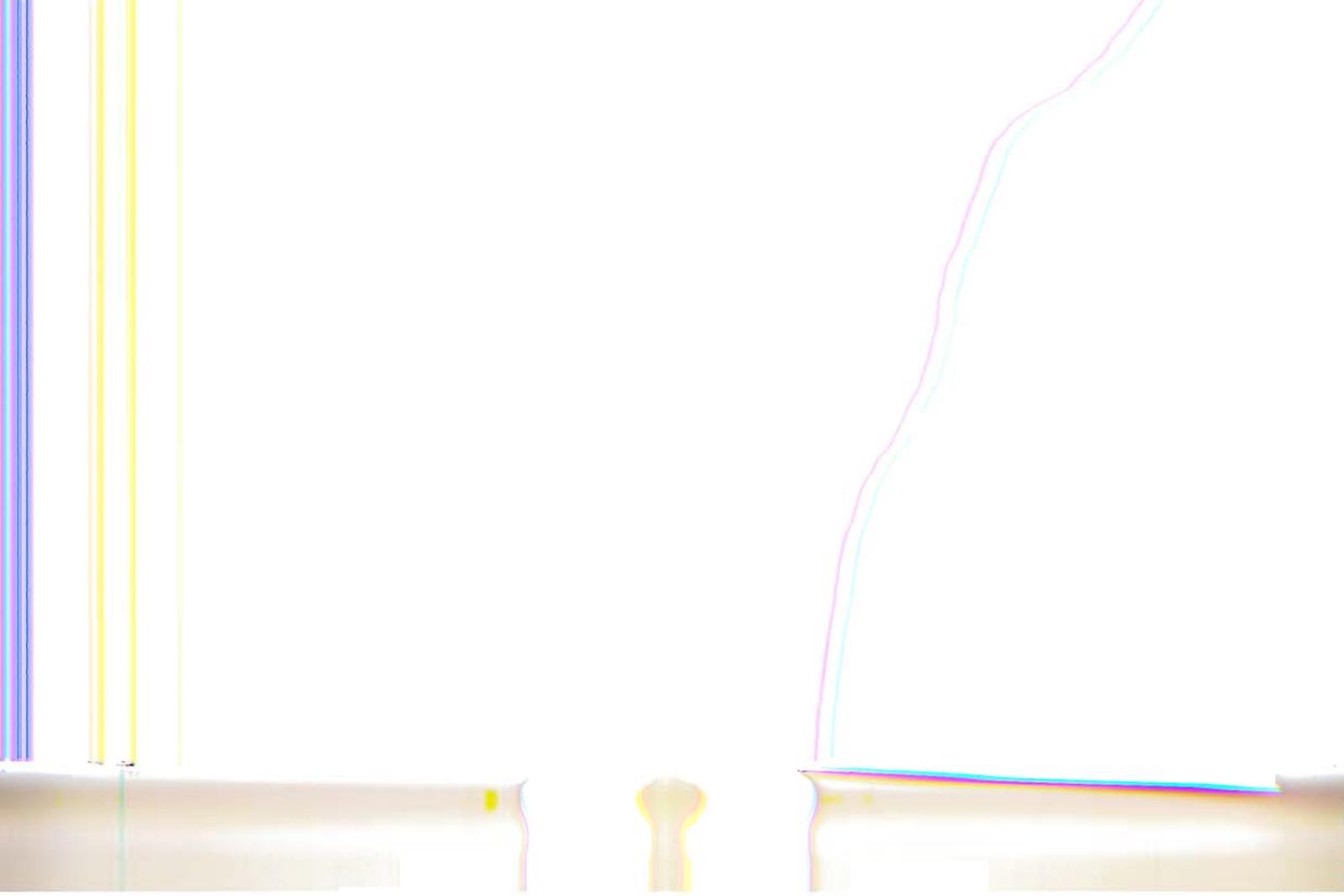
5. จัดประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ 14 ธันวาคม 2550 เวลา 13.30 – 15.30 โดยนำประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา อันดับที่ 1 – อันดับที่ 3 ของแต่ละด้านมาจัดประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อหารูปแบบการมี

ส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 คน ซึ่งมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- 5.1 ผู้บริหาร หรือ หัวหน้างาน วุฒิต่างการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป
- 5.2 ผู้ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาและมีคุณวุฒิต่างการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทและปฏิบัติงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 5.3 ผู้ที่เป็นหรือเคยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. นายชัยยุทธ์ ภูเกตุ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ โรงเรียนอนุบาลหนองบัว
2. นายประเทือง คงเพชรศักดิ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ โรงเรียนอนุบาลหนองบัว
3. นายทองสุข ยศอ่อน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ โรงเรียนอนุบาลหนองบัว
4. นายแมน จันทร์พิทักษ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ โรงเรียนอนุบาลหนองบัว
5. นายสุธี นาคสุทธิ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้แทนศิษย์เก่า โรงเรียนอนุบาลหนองบัว
6. นางดรุณี นรากร
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้แทนครู โรงเรียนอนุบาลไพศาลี
7. นายอุษา นุ่มไธสง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้แทนองค์กรชุมชน โรงเรียนอนุบาลไพศาลี
8. นายประกาศ เพ็งหวก
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้แทนผู้ปกครอง โรงเรียนโลกมะขวิด
9. นายเฟื่อง จิตรทรัพย์
โรงเรียนอนุบาลไพศาลี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
10. นายสิทธิพงษ์ สังสร
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนบ้านตะคร้อ
11. นายมานพ วงษ์สะอาด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3	ตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนอนุบาลไพศาลี

4. จัดประชุมและบันทึกข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม
5. นำผลจากผู้เชี่ยวชาญมาจัดลำดับความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบ
6. นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (statistical package for the social science) และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงโดยใช้สถิติการวิจัยดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage)

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดตามแนวคิดของ เบสท์ (John W. Best, 1981 : 182) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้ นำผลสรุปการวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 เข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่มและสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่มโดยนำผลการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 และหารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ดังนั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงจำแนกออกเป็น 2 ขั้นตอน ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

การวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยสถิติพื้นฐาน ร้อยละ ปรากฏผลดังตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และ
ตำแหน่ง

สถานภาพ	จำนวน (n)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	233	70.39
หญิง	98	29.61
รวม	331	100.00
อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	15	4.53
30-40 ปี	59	17.82
41-50ปี	155	46.83
50 ปีขึ้นไป	102	30.82
รวม	331	100.00
วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	201	60.73
ปริญญาตรี	105	31.72
สูงกว่าปริญญาตรี	25	7.55
รวม	331	100.00
ตำแหน่ง		
ผู้แทนผู้ปกครอง	39	11.78
ผู้แทนครู	33	9.97
ผู้แทนองค์กรชุมชน	39	11.78
ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	39	11.78
ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา	38	11.48
ผู้แทนพระภิกษุ	34	10.27
ผู้ทรงคุณวุฒิ	76	22.97
ผู้บริหารศึกษา	33	9.97
รวมเฉลี่ย	331	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 70.39 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 46.83 มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 60.73 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 22.97 รองลงมาเป็นผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำแหน่งละ 39 คน คิดเป็นร้อยละ 11.78 และตำแหน่งสุดท้ายเป็นผู้แทนครูและผู้บริหารสถานศึกษาตำแหน่งละ 33 คน คิดเป็นร้อยละ 9.97

ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยสถิติพื้นฐาน \bar{X} และ S.D. ปรากฏผลดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ในภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับการบริหารงาน		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ	2.88	0.97	ปานกลาง	1
2. ด้านการบริหารงบประมาณ	2.83	0.97	ปานกลาง	2
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	2.78	0.99	ปานกลาง	4
4. ด้านการบริหารทั่วไป	2.82	1.02	ปานกลาง	3
รวมเฉลี่ย	2.83	0.94	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 มี 4 ด้าน มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีปัญหาอันดับแรกคือด้านการบริหารงานวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$) รองลงมาด้านการบริหารงบประมาณมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) และอันดับสุดท้ายคือด้านการบริหารงานบุคคลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$)

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานวิชาการ

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับปัญหา		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารวิชาการของสถานศึกษา	2.87	1.19	ปานกลาง	8
2. การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการบริหารวิชาการของสถานศึกษา	2.83	1.22	ปานกลาง	14
3. การมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อรับทราบ การบริหารจัดการ และความก้าวหน้าด้านการบริหารวิชาการของสถานศึกษา	2.85	1.20	ปานกลาง	11
4. การมีส่วนร่วมในการวางแผน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา	2.87	1.22	ปานกลาง	9
5. การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา	2.92	1.22	ปานกลาง	3
6. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน	2.86	1.19	ปานกลาง	10
7. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ส่งเสริม สนับสนุน ในการจัดกิจกรรม ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน	2.85	1.27	ปานกลาง	12
8. การมีส่วนร่วมเป็นวิทยากร และประสานวิทยากรท้องถิ่นในการจัดการศึกษา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาติ ให้นักเรียน	2.83	1.22	ปานกลาง	14
10. การมีส่วนร่วมวางแผนในการปรับปรุง พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	2.84	1.17	ปานกลาง	13

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับปัญหา		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
11. การมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	2.88	1.17	ปานกลาง	7
12. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา	2.98	1.16	ปานกลาง	1
13. การมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา	2.98	1.23	ปานกลาง	2
14. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติตามการใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา	2.91	1.16	ปานกลาง	4
15. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และ ประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารวิชาการของสถานศึกษา	2.90	1.15	ปานกลาง	5
รวมเฉลี่ย	2.88	0.97	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.3 พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยในภาพรวม ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.98$) อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.98$) และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$)

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงบประมาณ

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับปัญหา		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
1. การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง ในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	2.92	1.15	ปานกลาง	1
2. การมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อรับทราบ การบริหารจัดการ และความก้าวหน้าด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	2.85	1.18	ปานกลาง	5
3. การมีส่วนร่วมวางแผนกลยุทธ์ในการจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติงาน ของสถานศึกษา	2.81	1.13	ปานกลาง	6
4. การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษา	2.92	1.15	ปานกลาง	1
5. การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการใช้งบประมาณของสถานศึกษา	2.76	1.18	ปานกลาง	10
6. การมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลทรัพยากรเพื่อการศึกษา และระดมทุนเพื่อพัฒนาการศึกษา ของสถานศึกษา	2.84	1.12	ปานกลาง	4
7. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา	2.87	1.16	ปานกลาง	3
8. การมีส่วนร่วมในการจัดระบบสวัสดิการเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา	2.79	1.15	ปานกลาง	8
9. การมีส่วนร่วมในการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ของสถานศึกษา	2.79	1.14	ปานกลาง	7
10. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	2.79	1.15	ปานกลาง	8
รวมเฉลี่ย	2.83	0.97	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.4 พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงบประมาณ โดยในภาพรวมมี ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง ในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาและการมีส่วนร่วม ให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X} = 2.87$) และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษามี ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$)

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานบุคคล

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับปัญหา		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
1. การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงานบุคคล	2.82	1.12	ปานกลาง	2
2. การมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อรับทราบ การบริหารจัดการ และความก้าวหน้าด้านการบริหารงานบุคคล	2.76	1.12	ปานกลาง	4
3. การมีส่วนร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบในการเสนอแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา	2.75	1.13	ปานกลาง	5
4. การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพบุคลากรของสถานศึกษา	2.77	1.11	ปานกลาง	3
5. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล	2.83	1.09	ปานกลาง	1
รวมเฉลี่ย	2.78	0.99	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.5 พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานบุคคล โดยในภาพรวมมีปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และ ประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงานบุคคล มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$) และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพบุคลากรของสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.77$)

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารทั่วไป

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับปัญหา		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
1. การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง ในการบริหารและจัดการด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา	2.86	1.18	ปานกลาง	4
2. การมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อรับทราบ การบริหารจัดการ และความก้าวหน้าด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา	2.84	1.20	ปานกลาง	7
3. การมีส่วนร่วมประชุม ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการวางแผนกำหนดนโยบายของสถานศึกษา	2.86	1.17	ปานกลาง	3
4. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของสถานศึกษา	2.81	1.12	ปานกลาง	8
5. การมีส่วนร่วมในการวางแผน และพิจารณาให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา	2.84	1.15	ปานกลาง	6

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ปัญหาการมีส่วนร่วม	ระดับปัญหา		แปลผล	อันดับที่
	\bar{X}	S.D.		
6. การมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ	2.76	1.23	ปานกลาง	12
7. การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา	2.74	1.26	ปานกลาง	13
8. การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา	2.87	1.14	ปานกลาง	1
9. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลเข้ามาเป็นที่ปรึกษา หรือเป็นคณะกรรมการของสถานศึกษา	2.79	1.14	ปานกลาง	9
10. การมีส่วนร่วมปรับปรุง พัฒนา การปฏิบัติงานของสถานศึกษา	2.86	1.12	ปานกลาง	2
11. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนา ระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในสถานศึกษา	2.85	1.12	ปานกลาง	5
12. การมีส่วนร่วมในการสรุปผล และรายงานผลการพัฒนาสถานศึกษาให้สาธารณชนทราบ	2.79	1.15	ปานกลาง	10
13. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา	2.79	1.17	ปานกลาง	11
รวมเฉลี่ย	2.82	1.02	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.6 พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยในภาพรวมมีปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$) อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมปรับปรุง พัฒนา การปฏิบัติงานของสถานศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมประชุม ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการวางแผนกำหนดนโยบายของสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$)

จากตารางที่ 4.3 - 4.6 ผู้วิจัยได้จัดลำดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ในแต่ละด้าน ดังนี้

ปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการ

1. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
2. การมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา
3. การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา

ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณ

1. การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง ในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา
2. การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษา
3. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล

1. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล
2. การมีส่วนร่วมวางแผนให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงานบุคคล
3. การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรของสถานศึกษา

ปัญหาด้านการบริหารทั่วไป

1. การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา
2. การมีส่วนร่วมปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานในสถานศึกษา
3. การมีส่วนร่วมประชุม ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการวางแผนกำหนดนโยบายของสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ใน 4 ด้าน คือด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยนำปัญหาอันดับที่ 1 - อันดับที่ 3 ของแต่ละด้าน เข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ 11 คน การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการประมวลข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นตามรายละเอียดดังนี้

ปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการ

1. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

- 1.1 เชิญคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมเพื่อแจ้งนโยบาย
- 1.2 ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
- 1.3 เชิญเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมของโรงเรียนให้ เป็นไปตามมาตรฐานระบบประกันคุณภาพ

2. การมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

- 2.1 จัดประชุมเพื่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขอการสนับสนุนในการจัดหาสื่อ
- 2.2 เชิญเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- 2.3 เชิญให้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือโดยเป็นวิทยากรให้บริการแหล่งเรียนรู้

3. การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

3.1 จัดประชุมให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรแก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 เชิญประชุมเสนอแนวคิดในการจัดทำหลักสูตร

3.3 ศึกษา คู่มือ โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จการใช้หลักสูตร

ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณ

1. การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง ในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

1.1 ผู้บริหารจัดประชุมและรายงานเกี่ยวกับงบประมาณ

1.2 ผู้บริหารแจ้งรายรับ-รายจ่ายของสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษา

รับทราบ

1.3 ผู้บริหารขอความคิดเห็นจากคณะกรรมการสถานศึกษา

1.4 แต่งตั้งให้ร่วมเป็นคณะกรรมการวางแผนจัดงบประมาณ

2. การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

2.1 จัดประชุมให้คณะกรรมการ มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้งบประมาณ

2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการ เสนอความคิดเห็นในการจัดทำรายละเอียดแผนงานใน

การใช้งบประมาณ

2.3 แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมติดตามการใช้งบประมาณของสถานศึกษา

2.4 แต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง

3. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมพิจารณาทุนเพื่อการศึกษา

3.2 คณะกรรมการ มีส่วนร่วมจัดหาทุนเพื่อการศึกษา

3.3 คณะกรรมการ ร่วมวางแผนระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้พัฒนาการศึกษาของ

โรงเรียน

3.4 ร่วมวางแผนระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้พัฒนาการศึกษาทางโรงเรียน

3.5 จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า ทอดผ้าป่าการศึกษา

ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล

แนวทางแก้ปัญหา

1. การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล

1.1 ผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการ เป็นคณะกรรมการร่วม คัดเลือกลูกจ้าง

1.2 จัดประชุมคณะกรรมการ เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล

1.3 ร่วมเป็นคณะกรรมการประเมิน โครงการ ในการพัฒนาบุคลากร ในโรงเรียน

1.4 เข้าร่วมประเมิน โครงการ/กิจกรรมของโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมวางแผนให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงานบุคคล

แนวทางแก้ปัญหา

2.1 จัดประชุม เพื่อให้คณะกรรมการ ให้คำปรึกษาวางแผนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร

2.2 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากร

2.3 เชิญร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น จัดนิทรรศการแสดงผลงานครู/นักเรียน

3. การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

3.1 จัดประชุมคณะกรรมการ แต่ละภาคเรียน

3.2 ร่วมแสดงความคิดเห็น ในด้านการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพ

3.3 ร่วมเป็นคณะกรรมการคัดเลือกบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น

3.4 เชิญให้มาร่วมแสดงความคิดเห็นพฤติกรรมของครูที่ชุมชนต้องการ

ปัญหาด้านการบริหารทั่วไป

1. การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา

แนวทางแก้ปัญหา

1.1 เชิญคณะกรรมการ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการประชุมวางแผน

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการ ร่วมเป็นกรรมการประเมินภายในของสถานศึกษา/แต่งตั้งมอบหมายงานให้คณะกรรมการแต่ละคนรับผิดชอบ

- 1.3 เชิญคณะกรรมการ เข้ามามีส่วนร่วมประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 1.4 เชิญคณะกรรมการ เข้ามามีส่วนร่วมประเมินผล
- 2. การมีส่วนร่วมปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานในสถานศึกษา
 - แนวทางแก้ปัญหา
 - 2.1 ให้คณะกรรมการ ร่วมประเมินความพึงพอใจในแต่ละโครงการ
 - 2.2 ให้คณะกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 2.3.4 ให้คณะกรรมการช่วยควบคุมกำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรมในโรงเรียน
- 3. การมีส่วนร่วมประชุม ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการวางแผนกำหนดนโยบายของสถานศึกษา
 - แนวทางแก้ปัญหา
 - 3.1เชิญคณะกรรมการ เข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนกำหนดนโยบายการดำเนินงานของสถานศึกษา
 - 3.2 เชิญคณะกรรมการ เข้าร่วมให้ข้อมูล/คำแนะนำ/คำปรึกษา เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย
 - 3.3 เชิญคณะกรรมการ เข้าร่วมสำรวจปัญหาและความต้องการในการวางแผนเพื่อกำหนดนโยบายในการบริหารการศึกษา

ตอนที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาสามารถนำมาสรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ได้ดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามทรศรเขต 3

ภาพที่ 4.1 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามทรศรเขต 3

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 331 คนซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.93 แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และตำแหน่ง และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในงานทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป จำนวน 43 ข้อ การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) สอบถามระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง จากนั้นนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐานได้แก่ค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) จัดประชุมสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ 11 คน เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 233 คน มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 155 คน มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 201 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 76 คน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 มี 4 ด้าน มีปัญหาการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีปัญหาอันดับแรกคือด้านการบริหารงานวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาด้านการบริหารงบประมาณมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และอันดับสุดท้ายคือด้านการบริหารงานบุคคลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยในภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงบประมาณ โดยในภาพรวมมี ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง ในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษา อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานบุคคล โดยในภาพรวมมีปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงานบุคคล และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพบุคลากรของสถานศึกษา

5. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ด้านการบริหารงานทั่วไปโดยในภาพรวมมี ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาการมีส่วนร่วมอันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมปรับปรุง พัฒนา การปฏิบัติงานของสถานศึกษา และอันดับที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมประชุม ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการวางแผนกำหนดนโยบายของสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ของประเด็นปัญหาที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับ จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมชิต ชันขวา (2544) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ยกเว้นด้านการบริหารทั่วไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวรรณ เกื้อนนาคี (2544) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้าน คือด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

1.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานวิชาการ มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับแรกคือ การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมสามัญศึกษา กองการมัธยมศึกษา (2543) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา พบว่า

สถานศึกษาควรมีการกำหนดกลยุทธ์ในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและความพร้อมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ โดยใช้แผนยุทธศาสตร์ที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดทำเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษาควรมองรับและเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการกิจกรรมอื่น ๆ ควรกำหนดหลักเกณฑ์คัดเลือกตัวแทนชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาที่เชื่อมั่นได้ว่าได้ตัวแทนจากทุกกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความสามารถที่จำทำหน้าที่ในฐานะเป็นกรรมการสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ในการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ควรเน้นบทบาทของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ตามระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องกับระดับคุณภาพที่กำหนด และมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ปัญหาอันดับที่สองคือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สวัสดิ์ แก้วชนะ (2544) ได้วิจัยเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาขอนแก่น พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ด้านส่งเสริมการสอน ด้านงานห้องสมุด และด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนและปัญหาอันดับที่สามคือ การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ ศรีอยเพ็ชร (2547) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีส่วนร่วมส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินการจัดการศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้ความเห็นชอบในสาระหลักสูตรที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซาเปล (Chapel. 1995) ได้วิจัยเรื่องสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้แทนผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในการร่วมตัดสินใจในโรงเรียนเช่น เรื่องการว่าจ้างครู การจัดทำแผนแม่บทของโรงเรียน และการคัดเลือกครูเป็นต้น และผู้ปกครองมีความต้องการอย่างมากในการเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในโรงเรียนทุก ๆ เรื่อง เช่น การจัดหาทุน การขยายอาคารเรียน การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การประเมินผล การปฏิบัติงานของครู การเลือกและการสนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน การออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมพฤติกรรมนักเรียน รวมทั้งการคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียน

1.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงบประมาณ มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับแรกคือ การมีส่วนร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภพ จันทรา (2540) ได้วิจัยเรื่องการบริหารโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารโครงการมากที่สุด ได้แก่บุคลากรเข้าใจบทบาทหน้าที่ การวางแผนการงบประมาณ การจัดองค์กร การประสานงาน มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ปัจจัยที่เป็นปัญหามากที่สุดจะเกี่ยวข้องกับด้านงบประมาณที่ได้รับและหน่วยเหนือมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ไม่ต่อเนื่อง ปัญหาอันดับที่สองคือ การมีส่วนร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทน์นันทน์ เพียงกระโทก (2546) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนนาร่อง ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า ด้านการบริหารงบประมาณชุมชนมีส่วนร่วมในการระดับทรัพยากร การลงทุนทางการศึกษาและการตั้งงบประมาณ ปัญหาที่พบด้านการบริหารงบประมาณ ชุมชนไม่มีความรู้และเข้าใจในการจัดตั้งงบประมาณ และปัญหาทางเศรษฐกิจไม่เอื้อต่อการสนับสนุนโรงเรียน และปัญหาอันดับที่สามคือ การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสนอง เครือมาก (2540) ได้วิจัยเรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า เรื่องต่าง ๆ ในแต่ละด้านคณะกรรมการโรงเรียนยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติอย่างเต็มที่ เพราะโรงเรียนส่วนมากมีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนเพียงไม่กี่ครั้ง ส่งผลให้การบริหารงานด้านงบประมาณในโรงเรียนบางรายการจึงมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาติ นวสุขกุล (2541) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาด้านโรงเรียนและสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่าด้านงบประมาณและวิชาการคือการส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

1.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานบุคคลมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับแรกคือการมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยา พิเศษ (2547) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมด้านพัฒนาบุคลากรของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดเทศบาล จังหวัดชัยนาท พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับน้อยคือ การมี

ส่วนร่วมในการจัดให้มีการประเมินผลและการติดตามผลการพัฒนาบุคลากรตามแผนงานที่วางไว้ การจัดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการประเมินผลการพัฒนาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง การกำหนด ผู้รับผิดชอบในการประเมินไว้อย่างชัดเจน การติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นการพัฒนาบุคลากร ที่ประเมินได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผน/นโยบาย ปัญหาอันดับที่สองคือการมีส่วนร่วม วางแผนให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการด้านการบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ศรีจันทร์ (2545) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมในการ บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่าปัญหาด้านการบริหารงานบุคคลเมื่อพิจารณารายข้อ ปรากฏว่า ข้อที่มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนอยู่อันดับที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมใน การตรวจสอบการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน อันดับที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การทำงานของบุคลากรในโรงเรียน อันดับที่ 3 ได้แก่การมีส่วนร่วมในการจัดหาสวัสดิการ ที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในโรงเรียน และปัญหาอันดับที่สามคือการมีส่วนร่วมแสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของสนอง เครือมาก(2540) ได้วิจัยเรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากำแพงเพชร พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ เข้าใจบทบาทหน้าที่ การรวมประชุมของสถานศึกษามีน้อย การดำเนินงานเกี่ยวกับหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง การ ปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา ปฏิบัติได้เพียงบางเรื่องเท่านั้น

1.4 ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานทั่วไป มีปัญหาโดยรวมอยู่มีระดับปาน กลาง ปัญหาอันดับแรกคือ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในของ สถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญชู ชัยเกรี (2549) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนบ้านหางน้ำ หนองแวม (โอดุลย์มภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียน แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวประกันคุณภาพการศึกษามี 7 ขั้นตอน ปัญหาอันดับที่สองคือ การมีส่วนร่วมปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานในสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมลักษณ์ ภูคำแสน (2540) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า สถานการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนด้านการบริหารงาน ทั่วไป มีส่วนร่วมมากได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบาย กำอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน ผล และการบริหารงบประมาณซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัมพันธ์ อุปลา (2541) ได้วิจัยเรื่อง การ มีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ

ประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัญหาที่สำคัญคือชุมชนเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ บุคลากรในโรงเรียนควรมีนุโยชน์สัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและชุมชนควรมีส่วนร่วมรับรู้การตัดสินใจกำหนดนโยบายของโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญ คือการประชุมคณะกรรมการโรงเรียน ชุมชนมักไม่แสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่จะคล้อยตามประธานในที่ประชุม และปัญหาอันดับที่สามคือ การมีส่วนร่วมประชุมให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการวางแผนกำหนดนโยบายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภพ จันทรา (2540) ได้วิจัยเรื่องการบริหารโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการวางแผนพบว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจากการสัมภาษณ์ ผู้นำหมู่บ้านพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ทราบนโยบายและแผนงานโครงการที่มีต่อชุมชน ชุมชนควรมีส่วนร่วมและให้ความช่วยเหลือที่จะทำได้และดำเนินการ ให้จริงจังสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 จากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานวิชาการ คือ เชิญคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมประชุมเพื่อแจ้งนโยบายให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการสำรวจแหล่งเรียนรู้และคัดเลือกวิทยากร ในท้องถิ่น และจัดให้มีการศึกษาดูงาน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการใช้หลักสูตร สอดคล้องงานวิจัย คณิต ไชยลังการ (2546) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนไตรมิตร อำเภอออยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การจัดทำแผนการดำเนินงานตามแผน การติดตามประเมินผลและการรายงานผลโดยได้ให้ข้อเสนอแนะ คือ คณะกรรมการสถานศึกษาควรเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือทุกครั้ง สม่่าเสมอและควรมีส่วนร่วมมากขึ้นในเรื่องที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วศินี พิเศษ (2545) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุคลากรหลักสูตรในโรงเรียน สังกัดเทศบาล จังหวัดพิจิตร พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมในการ

จัดวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการบริหาร ในด้านการดำเนินงาน การใช้หลักสูตรควรจัดให้มีกิจกรรมในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมในการจัดตั้งศูนย์วิชาการและบริการทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงบประมาณ คือ ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้าร่วมวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ผู้บริหารแจ้งรายรับ รายจ่ายของสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณ แต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนและติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมจัดหาทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สอดคล้องกับงานวิจัยของถาวร สุขนพกิจ (2545) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารงานด้วยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านงานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุด โดยทุกงานอยู่ในระดับมาก คือ งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ งานการให้บริการชุมชน งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิฯ งานประชาสัมพันธ์ และงานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักกราช ฟ้าขาว (2540) ได้วิจัยเรื่องการปฏิรูปการบริหารการศึกษาตามธรรมชาติของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา คณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าในสภาพปัจจุบันควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปแบบคณะกรรมการมากกว่าการให้จัดการศึกษาได้โดยตรง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำทางการศึกษาสูง มีมนุษยสัมพันธ์ ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ควรบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภูมิสำเนาอยู่ในชุมชนนั้น ๆ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้คณะกรรมการระดับต่าง ๆ มากขึ้น ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ในองค์คณะบุคคล ที่มาขององค์คณะบุคคลควรมาจากสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ปฏิบัติ ครูอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และควรกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน ควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นและมีความหลากหลาย รัฐควรปฏิรูปการบริหารการศึกษาอย่างจริงจัง

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารงานบุคคล คือ ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมวางแผนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในด้านการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประเมินโครงการและกิจกรรมของโรงเรียน ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ เช่นการจัดนิทรรศการของโรงเรียน ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการคัดเลือกบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น และศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นพฤติกรรมของครูที่ชุมชนต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของสัมพันธ์ อุปลา (2541) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชุมชนเข้าใจว่าภารกิจการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ บุคลากรในโรงเรียนควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และชุมชนควรมีส่วนร่วมรับรู้การตัดสินใจและการกำหนดนโยบายของโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ ปัญหาที่สำคัญคือ เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนมักไม่แสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่จะคล้อยตามประธานในที่ประชุม และโรงเรียนต้องยอมรับในความสามารถในการตัดสินใจของคณะกรรมการโรงเรียนให้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตำราญ หาญประเสริฐ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียงจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความต้องการให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วถึงทุกคน และมีคุณภาพได้มาตรฐาน กรรมการจากชุมชน จากครูและผู้บริหารโรงเรียนความต้องการมากเช่นเดียวกัน โรงเรียนควรให้ความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาให้มากขึ้น ควรจัดให้มีระบบพัฒนาศักยภาพของกรรมการสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้ามาร่วมปฏิบัติหน้าที่ทุกด้านอย่างจริงจังและต่อเนื่องควรปรับปรุงรูปแบบวิธีการคัดเลือกกรรมการสถานศึกษาให้สามารถดึง คนดี คนเก่ง เข้าสู่ระบบได้

4. รูปแบบการบริหารงานทั่วไป คือ ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมสำรวจปัญหาและความต้องการในการวางแผนเพื่อกำหนดนโยบายในการบริหารสถานศึกษา ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมประชุมวางแผนกำหนดนโยบายการดำเนินงานของสถานศึกษา ศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็น/ให้ข้อมูล/คำปรึกษาเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียน แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมเป็นคณะกรรมการ

ประเมินภายในของสถานศึกษา เชิญคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมเป็นคณะกรรมการช่วยควบคุม กำกับติดตามการจัดกิจกรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายคณะกรรมการ สถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุมาศ บุญอินทร์ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ การ ให้ความสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน การตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียน ส่วนบทบาทคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน มีความสอดคล้องกับระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 แยกเป็นกลุ่ม ประเด็นคือ การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา การให้ความเห็นชอบในการ บริหารจัดการ การกำกับและติดตามการดำเนินงานทั้งทางตรงและทางอ้อม การระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การเป็นวิทยากรบุคคลภายนอกและการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ ข้อค้นพบที่แตกต่างจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 คือ คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทโดดเด่นด้านการพัฒนา อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเกิด ครุเจริญ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูใน อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นที่มีต่อ คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คณะกรรมการควรได้ศึกษาทำความเข้าใจใน เรื่องบทบาทหน้าที่ของตน และรัฐควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการ กรรมการควร เสียสละเวลาให้สถานศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะควรเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการทุกครั้ง และรัฐควรจัดค่าตอบแทนการปฏิบัติงานให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาควรมีการจัดการศึกษาคูณานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา การประกันคุณภาพของสถานศึกษา การใช้แหล่งเรียนรู้และการใช้สื่อ ในการจัดการเรียนการสอน

1.2 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการบริหารงบประมาณ ควรมีการประชุมเกี่ยวกับเรื่องการเงินของโรงเรียนทั้งเงินในระบบและเงินนอกระบบเพื่อให้กรรมการสถานศึกษารับทราบและควรมีการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าเพื่อจัดตั้งกองทุนของโรงเรียน

1.3 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการบริหารงานบุคคล คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคลากรรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาไปศึกษาอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของบุคลากรในโรงเรียนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

1.4 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการบริหารทั่วไป ควรสร้างเครือข่ายคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ควรศึกษาความต้องการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่าต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง

2.3 ควรวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุคประเสริฐ และคณะ. (2544). การกระจายอำนาจการศึกษาในโรงเรียน : บทเรียนจากการศึกษาเรื่องระบบราชการ. ม.ป.ท.
- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการศึกษา เฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย. (2528). การศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.
- กัลยา พินเศษ. (2547). รูปแบบการมีส่วนร่วมด้านพัฒนาบุคลากรของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาในสังกัดเทศบาล จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- กิตติโชค ห้อยยี่ภู่. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนถิ่นโสภาวิทยา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3, สำนักงาน (2549). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. นครสวรรค์ : สำนักงานเขตพื้นที่ฯ. (อัดสำเนา).
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2547). คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กณิต ไชยลังการ. (2546). การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนไตรมิตร อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จารุมาศ บุญอินทร์. (2544). การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ชญญา อภิบาลกุล. (2544). รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา : กรณีศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุยฎีบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุยฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ประสงค์. (2546). การพัฒนาคุณภาพระบบบริหาร การจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต . นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณัฐนันท์ เพียงกระโทก. (2546). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนนำร่อง ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพล ชันชไชย. (2527). แนวคิด ความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชนบท. เอกสารการบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ดิณ ปรัชญพฤทธิ์. (2532). การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทางและปัญหา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร สุขนพกิจ. (2545). การศึกษาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา : สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ทวี ทิมจำ. (2530). โรงเรียนชุมชน. สงขลา : โรงพิมพ์เทพการพิมพ์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2545). หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรภัทร์ เจริญดี. (2542). การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวงศ์ คงทอง. (2542). การถือครองที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษาประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ธีระ รุณเจริญ. (2546). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- นพพงษ์ บุญจิตรคุลย์. (2534). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิชการพิมพ์.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2541). แนวความคิดสู่การปฏิบัติ. เชียงใหม่ : สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูงไทยเยอรมัน.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. (2526). หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). แนวนโยบายวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- บุญเกิด กรเจริญ. (2544). การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชู ชัยเกรี. (2549). รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนบ้านหางน้ำหนองแขม(โอบุปถัมภ์). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- บุญเทียม อังสวัสดิ์. (2542). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญฤทธิ์ เพ็ชรวิศิษฐ์. (2539). การศึกษาการบริหารของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเสริม กิตินาม. (2549). รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนวัดบางไช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ประพันธ์ บรรลุศิลป์. (2531). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ สร้อยเพชร. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์โรงเรียน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ประภาพร ศรีตระกูล. (2528). การวัดการปฏิบัติ. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประสพสุข คีอินทร์. (2543). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประสิทธิ์ ศรีจันทร์. (2548). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ของ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
นครสวรรค์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิสัณห์ หิรัญวงษ์. (2541). " การศึกษาการบริหารโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี". วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิสิฐ พิษณานนท์. (2530). การบริหารโรงเรียนกับชุมชน. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- เพลินตา กะลัมพา. (2544). การมีส่วนร่วมในการวางแผนป้องกันสารเสพติดของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒประสานมิตร.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. (ม.ป.ป.) ลักษณะสังคมไทย. ม.ป.ท.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (ม.ป.ป.) ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน. ,ม.ป.ท.
- ภิญโญ สาร. (2516). หลักบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2541). การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษา
ประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2528). สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเอส .
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2546) สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

- วราภรณ์ วงศ์ใหญ่. (2540). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วเรววรรณ เกื้อนนาคี. (2544). การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วศินี พิเดช. (2545). การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ
บุคลากรหลักสูตรในโรงเรียน สังกัดเทศบาล จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วิภพ จันทรา. (2540). การบริหารโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิมล ม่วงเงิน. (2549). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน สถานศึกษาในอำเภอสรรพยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศักราช ฟ้าขาว. (2540). การปฏิรูปการบริหารการศึกษาตามธรรมชาติของคณะกรรมการ
การศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุฎิปบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศีกษาธิการ, กระจะทรวง. (2544). คู่มือปฏิบัติการโครงการนำร่องปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่
การศึกษา ด้านการบริหารวิชาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สนอง เครื่องมาก. (2540). การศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร. พิจิตร : สำนักงานประถมศึกษา
จังหวัดพิจิตร.
- สมชาติ นวสุขกุล. (2541). การศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาด้านโรงเรียน
และสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอน้ำ
พองจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สมจิต ชันขวา. (2544). การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมมารด ชัยบุรินทร์.(2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ช่วงชั้นที่ 3-4 ของ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สมยศ นาวิการ. (2540). ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- สมยศ เผือกจันทิก. (2549). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
ท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนวัดหนองโพธิ์และโรงเรียนวัด
ดอน กระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมลักษณ์ ภูคำแสน. (2540). การศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สวัสดิ์ แก้วชนะ. (2544). “บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2515). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2545) “รูปแบบการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา”, วารสารวิชาการ. 8 : 9-11.
- สัมพันธ์ อุปลา. (2542). “การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สามัญศึกษา, กรม. กองการมัธยมศึกษา. (2543). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐานระดับมัธยมศึกษา(ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำราญ หาญประเสริฐ. (2544). การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอภูเวียงจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุทัศน์ วัฒนสุทธิ. (2544). สภาพการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุนันทา เลहनันท์.(2541). การพัฒนาองค์การ. กรุงเทพฯ : ดี.ดี.
- สุพิชญา ชีระกุล. (2521). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. พิษณุโลก : แผนก
เอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวัฒน์ มุทธเมธา. (2524). ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ : พีระพัทธนา.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). ประมวลชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหาร
การศึกษา.นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2541).รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาไทย. แนวทางการพัฒนา
คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ.
- หวน พินทุพันธ์. (2528). การบริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- อดิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. นครปฐม : ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2545). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับ
อุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). การบริหารและทักษะการปฏิบัติ (Management skills and practices)
กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- โอวาท สุทธนารักษ์. (2530). บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาเพื่อการ
พึ่งตนเองของชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Marcoline, J.F. (1990,September) "A survey of shared decision – making in
Pennsylvania : Comparing teacher", **Dissertation Abstracts Intemational** 51 (3) :
701- A.
- Schuler. B.L.(1990, February). " Citizen participation in educational decicion - making",
Dissertation Abstracts International.51(8) : 2595 – A.
- Chapel, R.David. (1995). **The influence of parent leaders on school level
decisions.** University of Southern California.